

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий медичний інститут
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра соціальної роботи, педагогіки і логопедії
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри соціальної роботи,
педагогіки і логопедії
_____ Н. В. Савінова
“ _____ ” _____ 20 ____ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
Бакалавр
(ступінь вищої освіти)

на **ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З**
тему: **КРИВДНИКАМИ ТА ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО**
НАСИЛЬСТВА

Керівник: к.п.н., доцент
Чубук Руслан Валентинович
(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент: старший викладач
Малікіна Оксана Анатоліївна
(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав: студентка IV курсу групи 461
Даньшина Марія Ігорівна
(П.І.Б.)

Спеціальності: 231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

ОПП: «Соціальна робота»

Миколаїв – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	9
1.1. Домашнє насильство як соціальна проблема: сутність, види, причини та наслідки	9
1.2. Соціальні працівники у системі допомоги жертвам насильства: функції, обов'язки та професійні компетенції	21
1.3. Робота з кривдниками: профілактика повторних актів насильства та реабілітаційні програми	30
Висновки до першого розділу	39
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ЗАХІДНИХ КРАЇН У ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	41
2.1. Державні та недержавні механізми підтримки жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америци	41
2.2. Ефективні стратегії соціальної роботи з кривдниками: кейси з міжнародної практики	48
2.3. Інноваційні підходи у західних країнах до профілактики та боротьби з домашнім насильством	54
Висновки до другого розділу	61
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЗАХІДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	63
3.1. Сучасний стан соціальної роботи з жертвами та кривдниками	63
3.2. Виклики та обмеження щодо впровадження західних	

моделей протидії домашньому насильству	67
3.3. Пропозиції щодо вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні на основі міжнародного досвіду	72
Висновки до третього розділу	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Проблема домашнього насильства залишається однією з найбільш актуальних соціальних проблем у сучасному світі, оскільки вона має далекосяжні наслідки для здоров'я, добробуту і психологічного стану жертв, а також для соціальної та економічної стабільності суспільства. В Україні проблема домашнього насильства набула особливої гостроти в останні десятиліття через збільшення випадків насильства в сім'ї, що, у свою чергу, призводить до численних соціальних наслідків, таких як зростання рівня насильства, безробіття, депресій, психічних розладів, а також погіршення загальної атмосфери в сім'ях та громадах. На сьогоднішній день домашнє насильство в Україні не є повною мірою законодавчо регламентованим та соціально підтримуваним явищем, що обумовлює низький рівень соціальної підтримки жертв насильства та необхідність вирішення цієї проблеми через систему соціальної роботи. У свою чергу, соціальні працівники відіграють ключову роль у цьому процесі, адже саме вони забезпечують надання допомоги жертвам насильства, організовують профілактичні заходи для запобігання повторним випадкам насильства, а також взаємодіють з кривдниками, щоб уникнути подальшої ескалації насильства.

Особливе значення в контексті протидії домашньому насильству має комплексний підхід, що включає не лише надання допомоги жертвам, а й ефективну роботу з кривдниками для запобігання повторним випадкам насильства та реабілітації осіб, схильних до агресії. Заходи, спрямовані на реабілітацію кривдників, мають важливу роль у зменшенні рівня насильства в суспільстві, оскільки це дозволяє не лише припинити насильство в конкретній сім'ї, а й знижує ймовірність повторення агресивних вчинків у майбутньому. Важливим джерелом для

вдосконалення української системи протидії домашньому насильству є досвід західних країн, де вже давно були розроблені і впроваджені ефективні стратегії боротьби з насильством у сім'ї. У країнах Західної Європи та Північної Америки соціальні працівники активно працюють як з жертвами насильства, так і з кривдниками, що дозволяє розвивати комплексну систему допомоги та профілактики насильства. Зокрема, це стосується програм реабілітації для кривдників, інтервенцій, що включають терапевтичні заходи, та взаємодії з іншими соціальними інститутами.

Інтеграція західного досвіду в українську практику може значно підвищити ефективність боротьби з домашнім насильством, зокрема шляхом створення інтегрованих програм підтримки жертв, удосконалення заходів для профілактики насильства та посилення роботи з кривдниками. Актуальність теми дослідження обумовлюється необхідністю запровадження цих інноваційних методів у системі соціальної роботи в Україні з урахуванням її соціокультурних і правових особливостей.

Метою роботи є вивчення ролі соціальних працівників у роботі з жертвами та кривдниками домашнього насильства на основі західного досвіду, а також розробка пропозицій щодо адаптації міжнародних моделей соціальної роботи в Україні.

Завдання роботи:

1. Проаналізувати сутність домашнього насильства, його види, причини та наслідки для жертв та суспільства; Визначити основні функції та обов'язки соціальних працівників у роботі з жертвами домашнього насильства.
2. Дослідити ефективні стратегії соціальної роботи з кривдниками та програми їх реабілітації.
3. Оцінити механізми підтримки жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки та визначити

інноваційні підходи до протидії домашньому насильству в західних країнах та їх можливу адаптацію в Україні.

4. Розробити пропозиції щодо вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні на основі західного досвіду.

Об'єктом роботи є процес соціальної роботи з жертвами та кривдниками домашнього насильства, зокрема в контексті західного досвіду.

Предметом роботи є роль соціальних працівників у боротьбі з домашнім насильством, зокрема методи, стратегії та практики, що використовуються для роботи з жертвами та кривдниками насильства в західних країнах.

У дослідженні використовуються такі **методи роботи**: Для досягнення мети та виконання поставлених завдань у кваліфікаційній роботі було використано сукупність теоретичних і емпіричних методів дослідження: Аналіз наукової літератури — дозволив опрацювати теоретичні засади проблеми домашнього насильства та підходів до соціальної роботи з кривдниками і жертвами; Порівняльний аналіз — застосовувався для вивчення та зіставлення практик соціальної роботи у зарубіжних країнах (США, Канада, Швеція) та Україні; Систематизація теоретичних знань — дала змогу узагальнити сучасні підходи до роботи з двома категоріями клієнтів; Кейс-аналіз (аналіз конкретних ситуацій) — використовувався для вивчення реальних прикладів впровадження програм підтримки кривдників та жертв насильства; Метод аналогій - допоміг визначити можливості адаптації ефективного іноземного досвіду до українського контексту соціальної роботи.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі ролі соціальних працівників у протидії домашньому насильству, зокрема через порівняння західного досвіду з національною практикою. Окрім того, вперше в українській науці представлено пропозиції щодо адаптації

міжнародних моделей соціальної роботи з кривдниками та жертвами насильства в умовах України, з урахуванням соціокультурних та правових особливостей країни.

Теоретична значущість роботи полягає у розширенні наукових уявлень щодо ролі соціальних працівників у системі протидії домашньому насильству. Дослідження вносить важливий внесок у розвиток теоретичних аспектів соціальної роботи, зокрема в контексті розуміння механізмів надання допомоги жертвам домашнього насильства, а також у вивченні ефективних стратегій взаємодії з кривдниками. Зосереджуючись на західних підходах до вирішення цієї соціальної проблеми, робота сприяє поглибленню знань про міжнародні методики соціальної роботи, які можуть бути адаптовані до національних умов.

Особливу увагу приділено аналізу різних моделей підтримки жертв насильства, а також профілактики та реабілітації кривдників, що дозволяє виявити їх потенціал для зменшення рівня насильства в суспільстві. Згідно з отриманими результатами, значна частина заходів, що виявилися ефективними в західних країнах, може бути адаптована в Україні з урахуванням соціально-культурних, правових та економічних особливостей. Це дозволяє створити нові наукові підходи до організації комплексної системи соціальної допомоги в умовах сучасної української реальності.

Практична значущість роботи полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо адаптації західних методик і стратегій соціальної роботи до умов України. Зокрема, в роботі запропоновано детальний аналіз ефективних практик підтримки жертв насильства, реабілітаційних програм для кривдників та загальної стратегії профілактики домашнього насильства, що є важливими елементами для вдосконалення національної системи протидії цьому явищу.

Рекомендації, розроблені на основі західного досвіду, можуть бути впроваджені державними органами, зокрема Міністерством соціальної політики, а також недержавними організаціями, що працюють у сфері захисту прав людини. Крім того, ці рекомендації можуть бути корисними для соціальних працівників, організаторів програм реабілітації та профілактики, а також для навчальних закладів, що готують фахівців у галузі соціальної роботи. Реалізація цих рекомендацій сприятиме створенню більш ефективної, адаптованої до місцевих умов, системи боротьби з домашнім насильством в Україні, що, в свою чергу, допоможе покращити стан соціальної безпеки громадян та забезпечити належний рівень захисту жертв насильства.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел із 75 найменувань та додатків що викладено на 5 сторінках. Загальний об'єм роботи 105 сторінок із них основного тексту 86.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

1.1. Домашнє насильство як соціальна проблема: сутність, види, причини та наслідки

Домашнє насильство є однією з найбільш актуальних соціальних проблем сучасного суспільства, оскільки воно зачіпає основи сімейних відносин і веде до численних негативних наслідків як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому. Воно включає фізичні, психологічні, сексуальні та економічні форми насильства, що здійснюються в межах сім'ї або між членами домогосподарства. Зазначене явище є не лише порушенням прав людини, а й чинником соціальної дестабілізації, оскільки має руйнівний вплив на фізичне і психічне здоров'я жертв, підвищує рівень соціальної напруженості та призводить до значних економічних втрат.

Сутність домашнього насильства полягає в тому, що воно є результатом зловживання владою та контролем однією особою над іншою в межах інтимних або родинних відносин. Насильство може бути як прямим (фізичним чи сексуальним), так і прихованим (психологічним або економічним), проте в будь-якому випадку воно викликає відчуття безпорадності, страху і залежності у жертви. Такі ситуації часто супроводжуються маніпулюванням та залякуванням, що сприяє утриманню жертви в залежному стані. За словами дослідників, психологічне насильство є важчим для виявлення, проте його наслідки часто є більш тривалими та руйнівними, ніж фізичне насильство [4, с. 69]. Оскільки часто в таких випадках жертви не мають змоги або бажання

звернутися за допомогою, насильство може тривати роками, спричиняючи психологічні травми і знижуючи якість життя постраждалих осіб.

Існує кілька основних видів домашнього насильства, кожен з яких має свої характерні ознаки та шляхи подолання. Найбільш поширеним є фізичне насильство, яке включає удари, побиття, заподіяння травм або інших форм насильницької поведінки. Психологічне насильство, в свою чергу, проявляється в маніпуляціях, залякуванні, погрозах, постійному приниженні жертви, що призводить до тривалих психологічних травм і часто виявляється серйознішою загрозою для особистості, ніж фізичне насильство [6, с. 102]. Сексуальне насильство, як одна з найжахливіших форм домашнього насильства, включає будь-які насильницькі сексуальні акти, незалежно від того, чи має жертва фізичний опір чи ні. Економічне насильство включає обмеження доступу до фінансових ресурсів, контролювання витрат або заборону на працю, що позбавляє жертву можливості бути незалежною і часто приводить до тривалих економічних труднощів.

Причини домашнього насильства є багатограними та комплексними, і вони включають не лише індивідуальні фактори, але й соціальні, культурні та економічні обставини. Серед основних причин можна виокремити патріархальні соціальні структури, де домінування чоловіків і підкорення жінок є нормою, що призводить до формування стереотипів та оправдання насильницької поведінки [7, с. 115]. Крім того, важливими факторами є економічна незахищеність, безробіття, зловживання алкоголем або наркотиками, а також відсутність освіти та соціальних навичок. Важливим чинником є також перенесення насильницької поведінки з покоління в покоління, коли особи, які самі зазнавали насильства в дитинстві, мають більшу ймовірність ставати як жертвами, так і кривдниками [5, с. 88]. Іншими словами, домашнє насильство не є випадковим явищем, а проявом певної соціальної

динаміки, яка складається через велику кількість взаємопов'язаних чинників.

Наслідки домашнього насильства мають широкомасштабний характер і зачіпають як індивідуальний, так і суспільний рівень. Для жертв насильства це не лише фізичні ушкодження, але й тривалі психологічні травми, зокрема депресія, тривожні розлади, стрес, почуття безпорадності, втрату самоповаги та довіри до інших людей. Це також може призвести до тривалих порушень у соціальних відносинах, а іноді й до ізоляції від друзів і родичів [8, с. 134]. Насильство також має значні економічні наслідки, оскільки жертви часто змушені витратити кошти на лікування, юридичні послуги, а іноді й на тимчасове утримання в притулках для жертв насильства. Також домашнє насильство має серйозні соціальні наслідки, оскільки воно створює атмосферу страху і напруги в родині, що, в свою чергу, впливає на розвиток дітей, які стають свідками насильства [4, с. 69]. Це може призвести до формування у них деструктивних моделей поведінки, що в подальшому підвищує ймовірність того, що вони самі потраплять у подібні ситуації.

Таким чином, домашнє насильство є складною та багатоаспектною проблемою, яка вимагає комплексного підходу до вирішення. Адекватна реакція на цю проблему вимагає не лише ефективної допомоги жертвам насильства, але й заходів щодо попередження насильницької поведінки серед кривдників. Соціальні працівники відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки їх діяльність спрямована на надання підтримки постраждалим, профілактику насильства та реабілітацію осіб, які вчинили насильство.

Домашнє насильство, як явище, має не тільки фізичні чи психологічні наслідки для безпосередніх учасників, а й створює значний соціальний ефект, впливаючи на ширше суспільство. Психологічні травми, спричинені постійним насильством, можуть мати хронічний характер і

передаватися через покоління, що веде до формування стійких моделей насильницької поведінки в наступних поколіннях. За даними соціальних досліджень, діти, які стали свідками насильства, значно частіше самі стають учасниками насильницьких ситуацій, як у ролі жертв, так і кривдників. Це підвищує ймовірність того, що насильство стає частиною сімейної динаміки, створюючи порочне коло, з якого важко вибратися без відповідної соціальної підтримки та допомоги [4, с. 69].

Одним із основних аспектів, який потребує уваги у контексті домашнього насильства, є економічні наслідки як для жертв, так і для суспільства в цілому. Домашнє насильство може призвести до фінансової залежності жертв від своїх кривдників, що обмежує можливості для самостійного вирішення проблеми, підвищуючи рівень бідності та соціальної ізоляції. Жертви часто опиняються у ситуації, де вони не мають змоги забезпечити собі або своїм дітям нормальне життя, що лише погіршує їхній емоційний та психологічний стан. Крім того, суспільство в цілому несе значні витрати на лікування жертв насильства, юридичні послуги, утримання притулків для постраждалих осіб та реабілітацію кривдників, що суттєво впливає на бюджетні витрати [5, с. 118].

Не менш важливим є культурний аспект насильства, оскільки в деяких культурах та соціальних групах побутує стереотип про те, що насильство в родині є приватною справою, яку не слід виносити на загальний огляд. Такі стереотипи заважають постраждалим звертатися за допомогою, оскільки вони можуть боятися бути осудженими або не розуміти, що їхнє становище є серйозною проблемою. Ці культурні бар'єри стають великим викликом для соціальних працівників та інших органів, які займаються боротьбою з домашнім насильством. Для ефективної боротьби з цим явищем необхідно не лише змінювати закони та нормативно-правові акти, але й працювати над зміною суспільних уявлень щодо насильства в родині, створюючи умови для відкритої та безпечної комунікації [6, с. 55].

Враховуючи всю складність і багатоаспектність проблеми домашнього насильства, важливою є роль державних і недержавних організацій у вирішенні цього питання. Проте важливим чинником у запобіганні та подоланні насильства є ефективна діяльність соціальних працівників. Їхня роль не обмежується лише допомогою жертвам насильства, а й включає роботу з кривдниками, що має на меті змінити їхні поведінкові моделі та попередити повторення насильства. За останні десятиліття було розроблено ряд методик і стратегій соціальної роботи з жертвами та кривдниками, що ґрунтуються на досвіді інших країн, зокрема тих, що мають позитивний досвід у подоланні домашнього насильства. Це включає використання комплексного підходу, в якому важливу роль відіграє міждисциплінарна співпраця: соціальні працівники, психологи, юристи, медичні працівники та правоохоронні органи працюють разом для забезпечення комплексної допомоги постраждалим і забезпечення відповідальності кривдників [7, с. 102].

Інтеграція західних стратегій у вітчизняну систему соціальної допомоги може стати важливим кроком до більш ефективної боротьби з домашнім насильством в Україні. Відомо, що в багатьох європейських країнах були реалізовані програми, які включають навчання соціальних працівників, проведення просвітницьких кампаній серед населення, а також створення ефективних механізмів взаємодії між різними інститутами, що працюють з жертвами насильства. Особливо важливою є практика створення так званих "дружніх до жертв" організацій, що забезпечують комплексну допомогу у вигляді кризових центрів, притулків, консультаційних пунктів, а також юридичних та психологічних послуг для постраждалих осіб. У результаті такого підходу значно знижується ризик повторного насильства та створюється середовище, яке дозволяє жертвам почувати себе безпечно та впевнено [8, с. 73].

Таким чином, дослідження домашнього насильства, його причин та наслідків є надзвичайно важливим для вдосконалення соціальної роботи в Україні. Розробка нових підходів до боротьби з цією проблемою, зокрема адаптація західного досвіду до вітчизняних умов, може суттєво покращити ситуацію та зменшити рівень насильства в сім'ях. Водночас важливою є роль соціальних працівників, які повинні не лише надавати підтримку жертвам, але й сприяти зміні соціальних і культурних стереотипів, працюючи над усуненням бар'єрів на шляху до допомоги для осіб, які пережили насильство.

Домашнє насильство є однією з найбільших соціальних проблем сучасного суспільства, яка вимагає системного підходу для свого вирішення. Одним із важливих аспектів цього явища є його вплив на дітей, які є свідками насильства в родині. Відповідно до досліджень, діти, які ростуть у середовищі насильства, можуть розвивати емоційні та поведінкові проблеми, які надалі призводять до труднощів у соціалізації та адаптації в суспільстві. Це включає схильність до агресивної поведінки, труднощі в установленні здорових міжособистісних стосунків, а також ризик того, що вони самі стануть жертвами або агресорами в майбутньому. Це є серйозною загрозою для соціальної стабільності, оскільки така поведінка може передаватися через покоління, створюючи порочне коло насильства, яке стає все важче подолати [10, с. 82].

Зважаючи на це, необхідно акцентувати увагу на важливості надання підтримки дітям, які пережили насильство, та забезпечення їм доступу до психотерапевтичної допомоги. Програми реабілітації для дітей повинні включати не лише індивідуальні сеанси з психологами, але й групову терапію, яка дозволяє дітям обмінюватися досвідом і розвивати здорові способи реагування на стресові ситуації. Також важливо проводити профілактичну роботу в школах і громадах, спрямовану на підвищення обізнаності щодо негативних наслідків насильства, як для жертв, так і для

самих кривдників. Освітні ініціативи можуть включати інформаційні кампанії, тренінги для вчителів, соціальних працівників і батьків, а також створення безпечних просторів для обговорення цієї проблеми, де люди можуть отримати підтримку і поради [11, с. 129].

Не менш важливою є проблема стереотипів щодо ролі жінок у сім'ї, які досі широко існують у багатьох суспільствах. В деяких культурах жінки можуть сприймати насильство як норму, а не як порушення їхніх прав. Така соціальна конструкція посилює їхню безпорадність і обмежує можливості для втручання. Однак зміна таких стереотипів є надзвичайно складною і потребує не лише законодавчих змін, а й глибокої культурної трансформації в суспільстві. Важливою складовою цього процесу є розвиток гендерної рівності в усіх сферах життя, що включає в себе не лише рівні права на робочому місці, але й рівні можливості для чоловіків і жінок у сім'ї. Заходи щодо подолання гендерних стереотипів можуть включати просвітницькі програми, зміни в освіті, а також активну участь громадських організацій у формуванні більш здорових і рівноправних моделей стосунків між статями [12, с. 141].

На законодавчому рівні важливим є розвиток і вдосконалення правових механізмів для боротьби з домашнім насильством. В Україні вже прийнято низку законів, які спрямовані на протидію домашньому насильству, зокрема Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", який набув чинності в 2018 році. Однак, незважаючи на прийняті нормативно-правові акти, практичне їх застосування все ще стикається з численними труднощами, серед яких – відсутність достатнього фінансування на підтримку жертв, недостатня кваліфікація деяких працівників, а також низький рівень обізнаності населення про наявні законодавчі механізми захисту. Тому, для покращення ситуації важливо продовжувати вдосконалювати

законодавство, а також посилювати контроль за його виконанням [13, с. 98].

Однією з ключових проблем у боротьбі з домашнім насильством є відсутність належної міжвідомчої співпраці між державними структурами та громадськими організаціями. Соціальні працівники, психологи, медичні працівники, правоохоронці та представники інших установ повинні працювати разом, щоб забезпечити комплексну допомогу постраждалим та попереджати повторення насильства. Крім того, важливим аспектом є підтримка кривдників, оскільки ефективна реабілітація може зменшити ймовірність того, що вони знову вчинять насильство. Однак для цього необхідно створювати спеціалізовані програми, які б поєднували елементи психологічної терапії, навчання самоконтролю, а також юридичних консультацій. Таким чином, комплексний підхід, що охоплює як жертв, так і кривдників, є ключем до зниження рівня домашнього насильства в Україні [14, с. 56].

Не менш важливим є вивчення досвіду інших країн у боротьбі з домашнім насильством. Наприклад, в Швеції та Норвегії існують добре розвинені системи підтримки жертв насильства, зокрема створення кризових центрів і притулків, де жертви можуть отримати тимчасове житло, медичну допомогу, юридичні послуги та психологічну підтримку. У цих країнах також активно працюють організації, що займаються реабілітацією кривдників, розроблені програми для чоловіків, які мають схильність до насильницької поведінки. Урахування цього досвіду може допомогти створити більш ефективну систему допомоги жертвам та зниження рівня насильства в Україні [15, с. 74].

Таким чином, питання домашнього насильства є багатограним і вимагає комплексного підходу для його вирішення. Розвиток соціальної роботи, вдосконалення законодавства, культурна трансформація суспільства і підтримка на міжнародному рівні є важливими складовими

для створення ефективної системи протидії насильству в сім'ї. Водночас необхідно враховувати як досвід інших країн, так і унікальні особливості українського суспільства для адаптації існуючих стратегій до місцевих умов.

Домашнє насильство має серйозні соціальні, психологічні та економічні наслідки для постраждалих, зокрема для жінок та дітей, які є основними жертвами цього явища. Поширення насильства в родинях має далекосяжні наслідки, які не обмежуються лише фізичними травмами, але також включають психічні розлади, депресії, тривожні розлади, а також порушення соціальної адаптації постраждалих. Дослідження показують, що жінки, які стали жертвами насильства, часто мають труднощі в здійсненні соціальних контактів і встановленні здорових міжособистісних відносин, що веде до їх ізоляції від суспільства [16, с. 112]. Крім того, такі жінки мають більший ризик розвитку фізичних хвороб, включаючи серцево-судинні захворювання, проблеми з травною системою та інші хронічні недуги, пов'язані зі стресом і тривалою психологічною напругою [17, с. 75].

Часто домашнє насильство призводить до економічних наслідків для жертв. Втрата можливості працювати або обмежений доступ до ресурсів для утримання сім'ї значно погіршує їх матеріальне становище. Жінки, які зазнають насильства, можуть відчувати економічну залежність від своїх кривдників, що ускладнює їх вихід з насильницьких відносин. Більш того, економічна нестабільність часто є чинником, що затримує прийняття рішення про залишення таких відносин, оскільки жертви не бачать виходу з ситуації через страх втрати матеріальної підтримки [18, с. 123]. Це питання вимагає уваги з боку держави, щоб створити умови для економічної незалежності жертв насильства, включаючи забезпечення доступу до фінансової підтримки та кваліфікованої допомоги.

Психологічні наслідки домашнього насильства також є важливим аспектом цієї проблеми. Окрім фізичних травм, жертви насильства часто переживають сильний емоційний стрес, який призводить до серйозних психологічних проблем. Це може включати депресію, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожні розлади, а також суїцидальні нахили, що збільшує ризик фатальних наслідків для жертв [19, с. 66]. Враховуючи психологічні травми, жертви домашнього насильства часто потребують тривалого психотерапевтичного лікування, яке допоможе їм відновити емоційну стабільність і здатність до соціалізації.

Соціальна робота в контексті протидії домашньому насильству є важливим елементом підтримки постраждалих осіб. Соціальні працівники відіграють ключову роль у наданні допомоги жертвам насильства, забезпеченні їх безпеки та супроводі в процесі відновлення. Вони є першим контактом для осіб, які шукають допомогу, і повинні бути готовими до того, щоб надати підтримку на всіх етапах — від прийняття звернення до надання допомоги у забезпеченні юридичних прав, психологічної реабілітації та інтеграції в суспільство [20, с. 81]. Соціальні працівники мають знати основи гендерної чутливості, а також бути ознайомленими з різними моделями втручання, що відповідають потребам конкретної жертви насильства.

Також важливим є питання адаптації міжнародного досвіду в боротьбі з домашнім насильством. Дослідження показують, що такі країни, як Швеція, Данія та Норвегія, мають розвинену систему кризових центрів для жертв насильства, де вони можуть отримати різноманітну підтримку: від медичних послуг до юридичних консультацій і психотерапевтичної допомоги. Моделі таких центрів мають стати основою для розвитку подібних ініціатив в Україні. Однак для ефективної адаптації досвіду цих країн необхідно враховувати соціокультурні особливості, структуру сім'ї та соціальні норми українського суспільства. Водночас важливою є і

підтримка державних ініціатив, спрямованих на боротьбу з домашнім насильством, таких як створення національних гарячих ліній для жертв, розвиток освітніх програм з питань рівноправ'я та гендерної чутливості, а також підтримка програм реабілітації для кривдників [21, с. 98].

Однією з головних проблем є недостатня кваліфікація працівників соціальних служб, яка впливає на ефективність надання допомоги жертвам насильства. Відсутність належної підготовки в сфері психології та правознавства у працівників, які стикаються з такими проблемами, призводить до того, що жертви насильства не отримують належної підтримки. З цієї причини необхідно вдосконалювати систему підготовки соціальних працівників та інших професіоналів, що працюють у цій сфері. Професійне навчання повинно включати знання з психології насильства, соціальних технологій допомоги, а також навички роботи з уразливими групами населення. Окрім цього, варто звернути увагу на необхідність створення міжвідомчих комісій, що дозволяють об'єднати зусилля правоохоронців, соціальних працівників, медичних працівників і представників громадських організацій для швидкого і ефективного вирішення проблеми [22, с. 134].

Високий рівень насильства в родинях також вимагає зміни в політиці та законодавстві. Існуючі правові норми повинні бути переглянуті та оновлені відповідно до сучасних стандартів прав людини. Важливо, щоб законодавство не лише забороняло насильство, але й надавало можливість для ефективного захисту жертв. Необхідно розробити програми підтримки для тих, хто став жертвою насильства, забезпечити доступ до медичних послуг, правової допомоги, психологічної реабілітації, а також сприяти правовому захисту постраждалих від насильства.

Домашнє насильство є комплексним соціальним явищем, яке має глибокі корені в культурі, соціальних структурах і взаємодії між людьми. Це явище не можна звести до одиничних випадків, оскільки воно зачіпає

всі сфери життя постраждалих, формуючи стійкі паттерни поведінки, що можуть передаватися через покоління. Згідно з теорією соціального навчання, діти, які стали свідками насильства в родині, з високою ймовірністю будуть імітувати ці моделі поведінки в майбутньому, що створює порочне коло насильства [24, с. 155]. На це звертають увагу багато соціальних дослідників, наголошуючи на важливості раннього втручання та комплексної роботи з родинами, щоб розірвати цей цикл.

Більшість жертв домашнього насильства перебуває в ситуації психологічної та емоційної залежності від кривдника, що робить їх менш здатними діяти незалежно і приймати рішення на користь власної безпеки [25, с. 112]. Така залежність може виникати через низький рівень самооцінки жертв, які вірять у власну недостойність або нікчемність, через що вони стають уразливими до маніпуляцій з боку кривдників. Тому ефективні програми допомоги повинні включати не тільки забезпечення фізичної безпеки, але й надання психосоціальної підтримки для підвищення самооцінки та відновлення впевненості в собі.

Варто зазначити, що домашнє насильство має також значні економічні наслідки для суспільства в цілому. Витрати на лікування жертв насильства, реабілітацію, юридичну допомогу та соціальні програми створюють додаткове навантаження на державний бюджет. Окрім цього, відсутність стабільних соціальних відносин і високий рівень насильства у родинах призводить до погіршення загального рівня життя в суспільстві, знижуючи ефективність роботи державних органів та підприємств. Наявність домашнього насильства є також фактором, що перешкоджає соціальній мобільності, особливо для жінок, які переживають насильство і мають обмежений доступ до освіти та економічних ресурсів [26, с. 139].

Завданням соціальної роботи в умовах, коли насильство є широко поширеною соціальною проблемою, є забезпечення всебічної підтримки жертв та формування умов для їх реінтеграції в суспільство. Це включає

створення умов для доступу до юридичних, медичних, психологічних та соціальних послуг, а також підтримку на рівні громади через освітні та просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності щодо наслідків насильства та необхідності припинення цього явища. Роль соціального працівника в таких умовах не обмежується лише наданням прямої допомоги жертвам, але й включає підтримку в адаптації до змін у житті та забезпеченні довгострокової соціальної підтримки після пережитих травм [27, с. 111].

Також необхідно враховувати, що соціальна робота з жертвами насильства повинна бути комплексною і включати стратегії, що поєднують індивідуальний підхід до кожної жертви та використання міжвідомчої співпраці. Такі стратегії сприяють створенню ефективної системи підтримки, яка дасть змогу надати комплексну допомогу, зокрема через взаємодію з правоохоронними органами, медичними установами, громадськими організаціями, які займаються захистом прав жертв насильства, а також з юридичними консультантами, які можуть допомогти в оформленні необхідних документів для захисту постраждалих [28, с. 132].

У ряді випадків, коли мова йде про насильство в родині, кривдники також потребують соціальної підтримки, що включає реабілітаційні програми для злочинців. Робота з кривдниками насильства є складним, але важливим аспектом соціальної роботи. Це спрямовано на зміну їхньої поведінки через психотерапевтичні методи, підвищення рівня обізнаності про наслідки їхніх дій та створення умов для конструктивної взаємодії в родині. Важливою складовою таких програм є робота з почуттями провини та сорому, що дозволяє змінити їхні погляди на відносини між партнерами та сімейні цінності [29, с. 145].

Нарешті, ефективна боротьба з домашнім насильством в Україні вимагає системних змін на рівні державної політики та законодавства.

Законодавчі ініціативи повинні бути спрямовані не лише на покарання злочинців, але й на розробку комплексних програм підтримки жертв, зокрема для постраждалих дітей, які потребують особливої уваги та захисту. Важливим кроком є удосконалення системи правового захисту жертв насильства, зокрема через введення більш жорстких санкцій за випадки насильства, а також забезпечення доступу до безпечних притулків та допомоги.

1.2. Соціальні працівники у системі допомоги жертвам насильства: функції, обов'язки та професійні компетенції

Соціальні працівники в системі допомоги жертвам насильства виконують важливу роль у підтримці постраждалих осіб, забезпечуючи комплексну допомогу та забезпечуючи стабільність соціальних відносин. Їхня робота охоплює широкий спектр функцій, серед яких надання першочергової допомоги, підтримка в процесі реабілітації та забезпечення правової захищеності постраждалих. Завдання соціальних працівників полягає в тому, щоб допомогти жертвам насильства повернутися до нормального соціального життя, забезпечуючи їхні фізичні, психологічні та емоційні потреби [31, с. 78]. Це вимагає значної професійної підготовки, високого рівня емоційної стійкості та здатності працювати в складних, часто травмуючих умовах.

Основною функцією соціальних працівників є забезпечення безпеки постраждалих, що включає як організацію тимчасового житла, так і надання психологічної та юридичної підтримки. Однак, крім негайної допомоги, важливим аспектом їх роботи є робота з відновленням психологічного стану потерпілих. Соціальні працівники сприяють розвитку соціальних навичок у постраждалих, організовують групи

підтримки, допомагають у відновленні зв'язків з родиною, знайомими, громадою, а також у розвитку професійних навичок, що можуть забезпечити економічну незалежність постраждалих [32, с. 144].

Однією з важливих складових діяльності соціальних працівників є їх участь у міжвідомчій співпраці, що дозволяє ефективно вирішувати питання, пов'язані з правами постраждалих. Це включає взаємодію з правоохоронними органами, медичними установами, психологами та юридичними фахівцями для забезпечення належної допомоги та захисту прав жертв насильства. Соціальний працівник допомагає потерпілим зібрати необхідні документи для звернення до суду, а також надає консультації щодо можливостей притулку та інших варіантів соціальної допомоги, включаючи отримання матеріальної підтримки для тих, хто має економічні труднощі [33, с. 126].

Важливою частиною роботи соціальних працівників є також проведення просвітницької діяльності серед населення з метою запобігання насильству в родинах. Це включає проведення тренінгів, семінарів та лекцій, спрямованих на підвищення обізнаності з питань прав людини, гендерної рівності та запобігання насильства в сім'ї. Профілактика насильства вимагає системного підходу, який передбачає не тільки допомогу постраждалим, але й вплив на зміни у суспільних стереотипах щодо сімейних відносин та гендерної нерівності, що є основою домашнього насильства [34, с. 103].

Соціальні працівники повинні володіти низкою професійних компетенцій, включаючи знання в галузі права, психології, соціології та соціальної роботи. Вони повинні вміти вести інтерв'ю з постраждалими, визначати їх потреби, а також забезпечувати належну підтримку в процесі реабілітації. Професійна етика відіграє важливу роль у діяльності соціальних працівників, оскільки вони повинні дотримуватись принципів конфіденційності, нейтральності та підтримки, не залучаючи до процесу

свого особистого ставлення до ситуації. Вміння працювати в умовах стресу, сприймати складні ситуації без емоційного втручання та ефективно взаємодіяти з іншими фахівцями – важливі компетенції, необхідні для ефективного виконання обов’язків соціального працівника [35, с. 115].

Окрім цього, соціальні працівники мають на меті забезпечити сприятливі умови для реінтеграції постраждалих у суспільство. Вони підтримують постраждалих у вирішенні економічних питань, таких як пошук роботи, вирішення житлових проблем або отримання матеріальної допомоги. Робота соціальних працівників у цьому контексті є важливою не лише на етапі надання першої допомоги, але й на всіх етапах процесу реабілітації та адаптації до нових умов життя. Вони повинні стати посередниками між постраждалими та різними державними та громадськими організаціями, щоб забезпечити їм доступ до необхідних ресурсів [36, с. 138].

Проте роль соціальних працівників не обмежується лише роботою з жертвами насильства. Вони також виконують функцію роботи з кривдниками, що є важливим елементом запобігання повторним випадкам насильства. Взаємодія з кривдниками включає роботу над усвідомленням ними своїх дій, проведення терапевтичних сесій, що допомагають змінити їхню поведінку та ставлення до родини. Важливо, що соціальний працівник виступає не лише як посередник у процесі допомоги постраждалим, але й як учасник процесу зміни соціальної поведінки кривдника.

Соціальні працівники також мають важливу роль у забезпеченні безперервності допомоги постраждалим, особливо на етапі після надання першочергової допомоги. Це включає підтримку в період, коли постраждалі починають відновлюватися, адаптуються до нових умов життя та прагнуть знову інтегруватися у суспільство. У цьому процесі важливо, щоб соціальні працівники здійснювали не тільки практичну

допомогу, але й були емоційною опорою для постраждалих, оскільки багато з них можуть переживати стрес, депресію чи відчуття безпорадності. Крім того, їхня робота зреалізується через індивідуальний підхід до кожного випадку, враховуючи психоемоційний стан та рівень потреб кожної конкретної людини [38, с. 202].

Зокрема, соціальні працівники здійснюють роботу з підвищення рівня обізнаності постраждалих про свої права, що є важливим кроком у допомозі у відновленні їхньої гідності та самоповаги. Вони інформують про доступні ресурси, які можуть допомогти постраждалим, такі як організації, що спеціалізуються на захисті прав жертв насильства, психологічні послуги та юридична допомога. У зв'язку з цим соціальний працівник виконує також функцію просвітителя, що знижує рівень соціальної ізоляції постраждалих та дозволяє їм взяти на себе активну роль у подоланні насильства [39, с. 118].

Додатково соціальні працівники активно сприяють створенню стабільної соціальної мережі навколо постраждалих. Оскільки насильство в сім'ї часто призводить до відчуження від родини та соціальних контактів, один із важливих напрямків роботи соціальних працівників — це допомога у відновленні зв'язків із родиною та близькими людьми. Така робота має на меті зменшення рівня стресу, що виникає у постраждалих через відсутність соціальної підтримки, а також сприяє створенню здорової середовища для майбутнього розвитку та благополуччя [40, с. 92].

Крім того, соціальні працівники мають значний вплив на забезпечення правового захисту постраждалих, що є одним із основних елементів їхньої діяльності. Для цього вони сприяють в отриманні постраждалими доступу до юридичних послуг, допомагають у підготовці документів для звернення до суду, а також можуть представляти інтереси потерпілих на судових засіданнях. Оскільки багато постраждалих від насильства не мають достатнього рівня правової обізнаності або

відчувають страх перед юридичними органами, роль соціальних працівників у цьому аспекті є надзвичайно важливою. Вони не лише допомагають у зборі необхідних доказів, але й підтримують морально в складних ситуаціях, що в свою чергу підвищує ймовірність успіху справи [41, с. 155].

Важливо зазначити, що соціальні працівники часто працюють у тісній співпраці з іншими фахівцями — психологами, лікарями, правоохоронними органами. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем, з якими стикаються постраждалі від домашнього насильства. У межах цієї міжвідомчої співпраці соціальні працівники виконують координаційну функцію, що сприяє більш ефективному вирішенню складних ситуацій. Наприклад, при роботі з постраждалими від насильства в їхніх сім'ях важливим є налагодження контактів із психологами для надання підтримки в період реабілітації. Крім того, взаємодія з поліцією є критично важливою для забезпечення безпеки постраждалих та попередження можливих загроз у майбутньому [42, с. 176].

Що стосується роботи з кривдниками, соціальні працівники відіграють важливу роль у їх реабілітації. Вони проводять інтервенції, націлені на зміну поведінки кривдників, допомагаючи їм усвідомити наслідки своїх дій і брати відповідальність за свої вчинки. Одним із основних напрямків є проведення корекційних програм, орієнтованих на зміну агресивних моделей поведінки, а також психологічні тренінги для розвитку емпатії та розуміння наслідків насильства. Соціальні працівники також організовують підтримку та надають інформацію про допомогу кривдникам, щоб вони могли змінити своє ставлення до насильства та знайти здоровіші способи вирішення конфліктів у родинних відносинах [43, с. 187].

У зв'язку з цим, професійні компетенції соціальних працівників вимагають не тільки глибоких знань у психології та соціології, а й здатності ефективно застосовувати методи профілактики та реабілітації. Вони повинні мати навички комунікації, здатність розпізнавати ознаки насильства та вміння працювати з людьми, що пережили травматичні ситуації. Для цього важливе значення має не лише професійна підготовка, але й постійне вдосконалення навичок через участь у тренінгах та навчальних програмах, що сприяють розвитку необхідних компетенцій для роботи в цій сфері.

Соціальні працівники в процесі допомоги жертвам домашнього насильства повинні враховувати специфіку кожного випадку, оскільки насильство може проявлятися в різних формах — фізичній, емоційній, психологічній або економічній. Відповідно, їхня діяльність спрямована на індивідуальну підтримку постраждалих з урахуванням специфіки ситуації, з якою вони зіткнулися. Працівники соціальної сфери мають навички, що дозволяють їм надавати комплексну допомогу постраждалим, включаючи консультування, психологічну підтримку, а також інформування про їхні права і доступні ресурси. Крім того, соціальні працівники часто виконують роль медіаторів між постраждалими і іншими інстанціями — медичними, правовими, а також організаціями, які можуть надати допомогу в кризовій ситуації.

Важливим аспектом діяльності соціальних працівників є робота з родинами та близькими людьми постраждалих. Вони можуть організовувати тренінги та консультування для членів родини, що дозволяє змінити динаміку відносин в родині і знизити ризики рецидиву насильства в майбутньому. Цей підхід дозволяє не тільки покращити ситуацію для конкретної постраждалої особи, але й сприяє попередженню подальших випадків насильства в родинних відносинах [45, с. 112]. Крім того, соціальні працівники сприяють розвитку позитивних стратегій вирішення

конфліктів, що дозволяє зменшити рівень стресу і покращити психологічний стан постраждалих.

Одним з аспектів роботи соціальних працівників є також робота з кривдниками. Важливою частиною цієї діяльності є не тільки реагування на факти насильства, але й реабілітаційні програми, спрямовані на зміну поведінки кривдників. Це можуть бути програми, які включають психологічну допомогу, групові тренінги, а також індивідуальну роботу з агресією та стратегіями вирішення конфліктів. Соціальні працівники повинні здійснювати моніторинг поведінки кривдників і працювати над тим, щоб забезпечити контроль за ситуацією і попередити повторення насильства [46, с. 203].

На всіх етапах роботи з постраждалими важливим є забезпечення конфіденційності і безпеки. Це включає не тільки захист особистої інформації, але й створення безпечних умов для спілкування з постраждалими, що є важливим для запобігання можливим негативним наслідкам, пов'язаним з інтервенцією з боку кривдників. Соціальні працівники повинні створювати атмосферу довіри, де постраждалі можуть без страху звертатися за допомогою і отримувати необхідну підтримку.

Невід'ємною частиною роботи соціальних працівників є також співпраця з іншими фахівцями, зокрема з психологами, юристами та працівниками правоохоронних органів. Комплексний підхід до вирішення проблем домашнього насильства дозволяє більш ефективно реагувати на ситуації і забезпечувати постраждалим повноцінну допомогу. Тісна взаємодія між соціальними працівниками та іншими спеціалістами дає змогу швидко і ефективно реагувати на потреби постраждалих, а також здійснювати необхідні профілактичні заходи для запобігання повторним випадкам насильства.

Важливим аспектом діяльності соціальних працівників є проведення просвітницької роботи серед населення. Зростаюча обізнаність громадян

про проблему домашнього насильства та доступні способи реагування на ці ситуації може сприяти зниженню рівня насильства в суспільстві в цілому. Соціальні працівники проводять кампанії, тренінги та інші заходи, що сприяють розвитку культури неприпустимості насильства в родині, а також підвищують рівень правової обізнаності серед жертв насильства.

Не менш важливим є аспект роботи соціальних працівників у сфері профілактики насильства. Вони активно залучаються до розробки та впровадження програм, спрямованих на попередження насильства, таких як просвітницькі ініціативи для молоді, тренінги з управління емоціями, а також заходи, які сприяють розвитку здорових стосунків в родині. Вони працюють над зміною суспільних стереотипів щодо насильства, що дозволяє змінити ставлення до цієї проблеми в широкому соціумі і створює умови для більш ефективного реагування на випадки насильства.

Роль соціальних працівників в контексті протидії домашньому насильству не обмежується лише реакцією на випадки насильства, але також передбачає активну участь у формуванні нових підходів і моделей підтримки постраждалих осіб. Їхня робота є ключовою для забезпечення ефективного функціонування системи протидії насильству, адже соціальні працівники забезпечують контакт із найбільш уразливими категоріями населення і допомагають їм знаходити вихід із ситуацій, що здаються безвихідними. Вони виконують свою роль як у короткострокових ситуаціях, так і в довгостроковій перспективі, зберігаючи надію на зміну ситуації на краще.

Соціальні працівники виконують надзвичайно важливу роль у контексті попередження та втручання у випадки домашнього насильства, оскільки вони є першою лінією захисту для осіб, що зазнали насильства. Їхня діяльність не обмежується лише безпосередньою допомогою жертвам, але також включає в себе активну роботу з громадськими організаціями,

що займаються цією проблемою, а також з органами влади, що здійснюють державний контроль над протидією насильству. Важливими аспектами роботи соціальних працівників є моніторинг ситуацій, пов'язаних з насильством, а також регулярне оцінювання ефективності наданої допомоги. Це дозволяє коригувати стратегії втручання, враховуючи зміни в умовах постраждалих та зростання вимог до соціальної підтримки.

Великою складністю є також робота з дітьми, які стали свідками або жертвами домашнього насильства. Діти, які пережили насильство в родині, потребують особливої уваги та підтримки, оскільки травми, отримані в ранньому віці, можуть мати довготривалі наслідки для їхнього психічного здоров'я. Соціальні працівники повинні використовувати спеціалізовані методи та інтервенції, щоб допомогти дітям долати стресові ситуації та травмуючі переживання. Це може включати індивідуальні та групові психологічні консультації, а також різноманітні активності, спрямовані на покращення емоційного стану дітей. Важливим є також забезпечення доступу до освітніх та соціальних ресурсів для дітей, щоб зменшити негативні наслідки від пережитого насильства та забезпечити здоровий розвиток [47, с. 188].

Роль соціальних працівників є незамінною і у випадках, коли мова йде про роботу з групами ризику, такими як жінки, люди похилого віку, представники ЛГБТ+ спільноти або іммігранти, які є більш вразливими до насильства. Особливо важливою є робота в умовах соціальної ізоляції, оскільки жертви насильства часто перебувають в умовах, які ускладнюють доступ до допомоги. Це може бути через брак інформації, страх перед розголошенням, фінансові труднощі або ж відсутність соціальних контактів. Соціальні працівники допомагають подолати ці бар'єри, пропонуючи рішення, що забезпечують безпеку і доступ до допомоги.

Особливу увагу необхідно приділяти формуванню та підтримці партнерських відносин між соціальними працівниками і правоохоронними

органами. Це дозволяє забезпечити кращу координацію дій у випадках, коли необхідна не лише соціальна, а й юридична допомога. Спільна робота між цими структурами може стати ефективним інструментом для запобігання насильству та захисту жертв. Це вимагає постійної навчальної роботи, проведення тренінгів та обміну досвідом серед представників різних сфер діяльності [48, с. 175].

Важливим аспектом є також адвокація прав жертв насильства, яка є однією з основних функцій соціальних працівників. Це включає не тільки надання консультацій щодо правових аспектів, але й активне сприяння в отриманні правової допомоги, підготовку до судових засідань, а також підтримку під час звернення до органів влади чи правоохоронних органів. Соціальні працівники допомагають жертвам розібратися в їхніх правах і забезпечують доступ до відповідних інстанцій, що може суттєво змінити ситуацію і підвищити рівень захищеності жертв.

Не менш важливим є створення мережі безпечних притулків та кризових центрів, де жертви насильства можуть знайти тимчасовий прихисток і отримати необхідну підтримку. Така інфраструктура є невід'ємною частиною системи допомоги, оскільки багато жертв насильства не можуть залишити свої домівки через страх перед агресією з боку кривдників. В цих притулках жертви можуть отримати не тільки фізичну безпеку, але й психологічну підтримку, правову допомогу, а також пройти реабілітацію після пережитого насильства. Соціальні працівники забезпечують супровід таких осіб, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов і почати нове життя [49, с. 143].

Зважаючи на постійну еволюцію методів і підходів до допомоги жертвам насильства, соціальні працівники мають постійно оновлювати свої знання і навички. Вони повинні бути готовими до застосування інноваційних підходів, що відповідають сучасним викликам, таким як використання інформаційних технологій для консультацій або новітні

форми підтримки через інтернет-платформи. Постійне удосконалення професійних компетенцій є необхідною умовою для ефективного виконання їхніх обов'язків у сфері протидії домашньому насильству [50, с. 211].

Таким чином, діяльність соціальних працівників у системі допомоги жертвам домашнього насильства є надзвичайно комплексною і багатогранною. Вона вимагає не лише фахових знань і досвіду, але й високого рівня емоційної компетентності, готовності до співпраці з іншими фахівцями і організаціями, а також постійного вдосконалення своїх професійних навичок у відповідь на зміну соціальних умов і потреб суспільства.

1.3. Робота з кривдниками: профілактика повторних актів насильства та реабілітаційні програми

Робота з кривдниками є важливим аспектом у системі протидії домашньому насильству, оскільки лише за допомогою комплексного підходу можна зменшити рівень повторних актів насильства та сприяти змінам у поведінці осіб, що здійснюють насильницькі дії. Однією з основних цілей соціальних працівників при роботі з кривдниками є не лише надання допомоги у подоланні проблемних поведінкових патернів, але й забезпечення ефективної реабілітації, спрямованої на зміну ставлення до насильства. Профілактика повторних актів насильства включає в себе ряд стратегій, спрямованих на корекцію агресивної поведінки, навчання нових форм взаємодії та розвитку емпатії до жертв насильства.

Соціальні працівники, працюючи з кривдниками, мають важливу роль у здійсненні профілактичних заходів, які включають ідентифікацію

корінних причин насильства та розробку індивідуальних планів втручання. Для досягнення ефективних результатів необхідно застосовувати різноманітні методики, серед яких психотерапевтичні підходи, групова терапія, програми навчання з розвитку емоційної компетентності та профілактика зловживання алкоголем або наркотичними засобами, що можуть бути факторами, що провокують насильство [5, с. 124]. Система втручань повинна бути комплексною, враховувати індивідуальні потреби кожного кривдника, а також ґрунтуватися на принципах конфіденційності та психологічної підтримки.

Однією з найбільш популярних і ефективних програм для роботи з кривдниками є програми "перезавантаження" поведінки, які застосовуються в країнах Західної Європи та Північної Америки. Ці програми орієнтовані на зміну насильницької поведінки через спеціалізовані тренінги та інтервенції, які допомагають особам, що вчинили насильство, зрозуміти наслідки своїх дій для жертв та змінити їхні погляди на стосунки в родині [6, с. 45]. Такі програми часто включають елементи когнітивно-поведінкової терапії, яка дозволяє кривдникам розпізнавати свої негативні емоції та стратегії взаємодії з партнерами, а також знаходити шляхи вирішення конфліктів без застосування насильства.

Дослідження показують, що реабілітаційні програми, зокрема, групова терапія, можуть бути значно ефективнішими у випадку, якщо кривдники активно беруть участь у процесі. Групова терапія дозволяє їм отримати підтримку від інших учасників, що пережили подібні ситуації, та сприяє розвитку почуття відповідальності за свої дії. Психологічна реабілітація, зокрема, допомагає особам, які скоюють насильство, не лише змінити свої патерни поведінки, а й усвідомити глибші соціальні та особисті причини своїх агресивних вчинків [7, с. 89]. Одним з важливих аспектів є розвиток емоційної інтелігентності, що дозволяє кривдникам

краще розуміти свої почуття та емоції, а також емоції інших людей, що є необхідним для уникнення насильницьких актів у майбутньому.

Програми для роботи з кривдниками повинні бути організовані таким чином, щоб кожен учасник мав можливість пройти курс реабілітації в умовах, які стимулюють їх до тривалих змін у поведінці. Такі програми можуть варіюватися залежно від типу насильства та його інтенсивності, а також від соціального контексту. Важливим є також моніторинг результатів роботи з кривдниками для оцінки ефективності різних методик та коригування програм на основі отриманих даних [8, с. 132]. Соціальні працівники повинні мати спеціалізовані знання та навички для оцінки ризиків повторного насильства, що дозволяє їм ефективно працювати з кривдниками та запобігати подальшим порушенням прав жертв.

Отже, робота з кривдниками є важливим етапом у загальній стратегії боротьби з домашнім насильством. Вона передбачає комплексний підхід, що включає профілактичні, корекційні та реабілітаційні заходи, спрямовані на зміну поведінкових патернів агресії та насильства, а також сприяє запобіганню повторних актів насильства в майбутньому. Соціальні працівники мають бути готові до роботи з різними категоріями кривдників і повинні постійно вдосконалювати свої знання і практичні навички для досягнення максимальної ефективності у своїй роботі.

Робота з кривдниками повинна бути організована в контексті системи заходів, що включає не лише індивідуальну роботу з кожною особою, а й взаємодію з іншими соціальними інститутами, зокрема з органами правопорядку, системою освіти, медичними установами, а також громадськими організаціями, які займаються питаннями насильства. Важливим аспектом є також співпраця з родинами кривдників, що дозволяє враховувати соціальне середовище, в якому вони функціонують, та допомагає розвивати підтримку для змін у поведінці кривдника. Таким чином, робота з кривдниками є багатогранним процесом, який вимагає

високої кваліфікації, комплексного підходу та використання різноманітних методик втручання.

Профілактика повторних актів насильства також передбачає розробку соціальних програм, що сприяють розвитку здорових відносин у родині. Ці програми повинні бути спрямовані на просвіту суспільства щодо шкідливих наслідків насильства та навчання мирним способам вирішення конфліктів. Крім того, важливим аспектом є робота з суспільною думкою, яка здебільшого схильна до стереотипного сприйняття причин насильства, що заважає ефективному втіленню програм профілактики та реабілітації [10, с. 45].

Не менш важливими є спеціалізовані програми для чоловіків, що сприяють їхній психологічній та емоційній реабілітації. Дослідження показують, що чоловіки, які вчиняють насильство, часто мають низький рівень емоційної компетентності та низьку здатність до самоконтролю в конфліктних ситуаціях. Враховуючи це, програми для таких осіб включають тренінги з емоційної регуляції, технік розв'язання конфліктів та розвиток комунікативних навичок, що дозволяють зменшити ймовірність виникнення насильства в майбутньому. За допомогою таких програм кривдники можуть набути необхідні соціальні навички для побудови гармонійних відносин без використання сили [11, с. 78].

У практичній роботі важливо застосовувати стратегії інтервенції, які мають на меті не лише допомогу кривдникам, а й сприяння їхній реінтеграції у суспільство, надаючи їм можливість знайти нові способи взаємодії з оточенням без агресії. Водночас необхідно підвищити рівень обізнаності соціальних працівників щодо специфіки психологічних і соціальних проблем, які мають кривдники, щоб забезпечити ефективне втручання та надання підтримки [12, с. 112].

Окремо варто зазначити важливість ролі реабілітаційних центрів, які можуть бути організовані в межах системи роботи з кривдниками. Ці

центри повинні забезпечувати комплексну допомогу, включаючи медичну, психологічну, юридичну та соціальну підтримку. Такі заклади здатні створити умови для безпечної та конструктивної роботи з особами, які вчинили насильство, а також забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта, враховуючи його потреби та ситуацію. Реабілітація в таких центрах сприяє зменшенню ризику рецидивів насильства і допомагає відновити довіру до системи правосуддя та соціальних інститутів [13, с. 58].

Незважаючи на досягнення в області роботи з кривдниками, існують і труднощі, пов'язані з недостатньою кваліфікацією деяких соціальних працівників, обмеженим доступом до ресурсів та недостатньою підтримкою з боку суспільства. Проблеми можуть виникати також через відсутність належної координації між різними державними та громадськими організаціями, що займаються цією проблемою. Потрібно більш активно залучати до цього процесу місцеві органи влади, що дозволить забезпечити комплексність заходів і більш ефективну роботу з кривдниками та жертвами насильства.

Необхідно зазначити, що важливим елементом у процесі реабілітації кривдників є розвиток співчуття до постраждалих осіб та усвідомлення наслідків насильства для суспільства в цілому. Лише за умови глибокого розуміння цього аспекту можна досягти позитивних змін у ставленні до насильства та його наслідків. Тому програми, спрямовані на зміну соціальних поглядів та поведінкових стереотипів, є важливим елементом у процесі профілактики та реабілітації кривдників. Одним з ключових завдань соціальних працівників є формування в осіб, які здійснили насильство, усвідомлення необхідності змін у своєму житті, щоб уникнути подібних вчинків у майбутньому.

Робота з кривдниками є важливою частиною системи протидії домашньому насильству, яка повинна включати різноманітні підходи та

стратегії. До основних методів роботи з кривдниками відносяться індивідуальні та групові терапії, психотерапевтичні втручання, а також участь у програмах, орієнтованих на зміну поведінкових патернів. Важливою є також робота, яка включає розв'язання проблем, що сприяють насильству, таких як зловживання алкоголем чи наркотиками, стресові ситуації, психічні захворювання тощо. Вплив на кривдника через групову терапію або програму лікування дозволяє не лише коригувати його поведінку, а й надавати йому необхідні інструменти для самоконтролю та правильного реагування на стресові ситуації, що зменшує ризик рецидивів [15, с. 32].

Зокрема, програмам для кривдників важливо включати елементи навчання технікам вирішення конфліктів без застосування насильства, а також навчання емоційній саморегуляції. Спеціалісти, які проводять такі програми, повинні володіти спеціальними знаннями в області психології та соціальної роботи, адже саме вони забезпечують правильну взаємодію з особами, що вчинили насильство, сприяючи створенню безпечного середовища для змін у їхній поведінці. Програми реабілітації кривдників повинні враховувати індивідуальні потреби кожної особи, її особистісні риси, соціальний контекст та психологічний стан, що дозволить ефективно проводити профілактичні заходи.

Особливу увагу варто приділити превентивній роботі, яка передбачає не лише реагування на насильство після його здійснення, а й профілактику насильницьких актів. Ці заходи можуть включати просвітницькі кампанії, спрямовані на інформування населення про шкідливі наслідки насильства, а також на навчання технікам вирішення конфліктів і мирного співіснування в родинях. Програмам, що сприяють превенції насильства, властива інтеграція з іншими системами соціальної допомоги, що дозволяє оперативно реагувати на ситуації, які можуть призвести до насильства. Важливим є також навчання членів родини та суспільства в цілому тому,

як реагувати на потенційні загрози насильства та як підтримувати постраждалих осіб [16, с. 145].

Незважаючи на те, що сучасні програми та стратегії роботи з кривдниками вже мають певні досягнення, існують і певні труднощі, зокрема, у зв'язку з відсутністю системної підтримки з боку держави та недостатньою матеріальною базою для реалізації цих програм. Зокрема, в Україні спостерігається дефіцит спеціалізованих закладів, які могли б надавати психологічну та соціальну допомогу кривдникам, а також реабілітаційні програми, що дають можливість змінити поведінкові патерни осіб, що вчиняють насильство. Країна також стикається з проблемами в сфері правозастосування та недостатньою координацією між різними соціальними службами, що працюють у цій сфері. Всі ці фактори значно ускладнюють ефективну реалізацію програм реабілітації та попередження насильства.

Одним з ключових аспектів є підвищення обізнаності серед фахівців, що працюють з кривдниками, про важливість їхньої участі у різноманітних програмах і заходах, спрямованих на зміну поведінки. Зміна ставлення до насильства, перехід до мирних способів вирішення конфліктів потребують значних зусиль, а також підтримки з боку не лише соціальних працівників, а й інших фахівців, таких як психологи, соціальні педагоги та представники правоохоронних органів. Таким чином, робота з кривдниками має бути комплексною і включати в себе не лише зміни в особистісному розвитку кривдника, а й зміни в соціальній атмосфері, в якій він перебуває [17, с. 66].

Зрозуміло, що ефективність роботи з кривдниками буде залежати від ряду факторів, серед яких важливими є доступ до ресурсів, кваліфікація соціальних працівників, а також готовність самих кривдників до змін у своїй поведінці. Більш того, вирішення проблеми домашнього насильства неможливе без створення сприятливої соціальної та правової середовища,

яке активно б підтримувало постраждалих осіб та працювало б на профілактику насильства, створюючи умови для зміни поглядів на насильство як на невинуватене та неприпустиме явище в будь-якому соціальному контексті.

Зважаючи на те, що проблема домашнього насильства має глибокі соціальні корені, важливим є забезпечення системної підтримки для осіб, що пережили насильство, а також для кривдників, аби змінити їхню поведінку на більш здорову та соціально прийнятну. Робота з кривдниками не повинна зводитись лише до карних покарань чи поверхневої корекції їхніх дій, оскільки це не усуває причин насильства. Замість цього необхідно звертати увагу на глибинні психологічні, соціальні та культурні фактори, що сприяють насильству в родині. Однією з важливих складових є залучення кривдників до спеціалізованих тренінгів та курсів, де вони могли б навчатися розпізнавати свої емоційні стани, ефективно вирішувати конфлікти без застосування насильства, а також здобувати навички з управління стресом та агресією.

Крім того, необхідно проводити активну роботу з підвищення обізнаності серед громадян щодо важливості змін у ставленні до насильства, аби забезпечити більш здорові та безпечні умови для розвитку суспільства в цілому. Соціальні працівники та психологи повинні активно співпрацювати з правоохоронними органами, громадськими організаціями, установами охорони здоров'я, органами місцевого самоврядування та іншими відповідними структурами, що дозволить створити ефективну мережу підтримки для постраждалих осіб та зменшити ризики повторення насильства. Особливо важливою є участь громадських ініціатив у реалізації програм, що допомагають змінити ставлення до домашнього насильства як до неприпустимого явища в суспільстві.

Не менш важливою є профілактична робота, спрямована на те, щоб ще до настання насильства навчити громадян принципам здорових

стосунків та взаємоповаги. Вона може включати просвітницькі кампанії, тренінги для молоді, а також програми навчання для сімейних пар, що дозволяють навчитись вирішувати конфлікти без застосування насильства, підтримувати здорову комунікацію в стосунках, а також формувати емоційну зрілість і самоконтроль.

Водночас важливо забезпечити підтримку жертвам насильства, надати їм правову, психологічну та соціальну допомогу. Це допоможе їм не лише знайти захист від агресора, але й повернутися до нормального соціального життя, набратися сил для подальшого відновлення та адаптації. Підтримка жертв насильства має бути комплексною, охоплюючи як фізичне, так і психологічне здоров'я, а також допомогу в питанні відновлення соціальних зв'язків та самореалізації.

Ключовою умовою ефективності роботи з кривдниками є створення дієвих механізмів моніторингу та оцінки результативності програм реабілітації. Це дозволить вчасно коригувати стратегії, виявляти проблеми, що виникають у процесі допомоги, і забезпечити стійкість позитивних змін у поведінці осіб, що вчинили насильство. Програми реабілітації повинні бути гнучкими, адаптованими до конкретних обставин, з урахуванням різноманітних факторів, таких як особливості особистості кривдника, його психічний стан, історія насильства, а також соціальний та культурний контекст.

Одним з найбільш ефективних підходів до роботи з кривдниками є створення багаторівневої підтримки для них, що охоплює не тільки психологічні, але й соціально-економічні аспекти. Це включає надання консультацій з питань працевлаштування, розвитку комунікативних навичок, підвищення соціальної адаптації та інтеграції в суспільство. Важливою частиною цієї роботи є активна підтримка з боку соціальних працівників, які здатні допомогти кривдникам усвідомити свою поведінку, зрозуміти її негативні наслідки і забезпечити стійку мотивацію до змін.

Проблема насильства в родині потребує комплексного підходу, що включає як допомогу жертвам, так і роботу з кривдниками. Це не лише питання соціальної роботи, але й питання правового, психологічного та культурного характеру. Важливим є створення умов для ефективної взаємодії між усіма зацікавленими сторонами: державними та недержавними організаціями, соціальними службами, правоохоронними органами, медичними установами та громадськістю, що дозволить забезпечити справжнє вирішення цієї проблеми.

Висновки до першого розділу

У результаті дослідження теоретичних основ протидії домашньому насильству та ролі соціальних працівників у цьому процесі, можна зробити такі висновки:

1. Домашнє насильство як соціальна проблема є однією з найбільш складних та гострих проблем сучасного суспільства. Воно охоплює різні форми агресії — фізичну, психологічну, сексуальну та економічну, що мають серйозні наслідки для здоров'я і благополуччя жертв. Причини насильства можуть бути різними, включаючи соціальні, психологічні, економічні та культурні чинники, а також невирішені конфлікти в межах родинних відносин. Наслідки домашнього насильства не обмежуються лише фізичними травмами, вони також спричиняють тривалий психологічний стрес, депресію, зниження самоповаги та соціальну ізоляцію жертв.

2. Соціальні працівники в системі допомоги жертвам насильства виконують критичну роль у наданні підтримки потерпілим від насильства. Вони здійснюють широкий спектр функцій, включаючи надання консультацій, психологічну допомогу, супровід у правових питаннях та

соціальну адаптацію. Професійні компетенції соціальних працівників включають знання в галузі соціальної роботи, психології, правознавства та етики. Важливим аспектом є також здатність до міждисциплінарної взаємодії з іншими організаціями та інститутами, такими як правоохоронні органи, медичні установи та громадські організації.

3. Робота з кривдниками має важливе значення в процесі боротьби з домашнім насильством, оскільки профілактика повторних актів насильства є ключовим фактором у досягненні довготривалих змін. Професійні реабілітаційні програми, спрямовані на зміну поведінки кривдників, повинні включати не тільки психотерапевтичні методи, але й соціально-економічну підтримку, що допоможе знижувати ризик повторного насильства. Важливим є забезпечення доступу до ресурсів для змін у поведінці, розвитку емоційного інтелекту та управління агресією.

Отже, боротьба з домашнім насильством потребує комплексного підходу, який включає як допомогу жертвам, так і роботу з кривдниками. Ефективна система підтримки, що об'єднує зусилля соціальних працівників, правоохоронних органів, медичних установ та громадських організацій, є необхідною умовою для мінімізації насильства та покращення благополуччя осіб, які пережили насильство, а також для запобігання його повторенню в майбутньому.

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД ЗАХІДНИХ КРАЇН У ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

2.1. Державні та недержавні механізми підтримки жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки

Державні та недержавні механізми підтримки жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки є важливими елементами в боротьбі з цією соціальною проблемою, оскільки вони забезпечують комплексний підхід до надання допомоги постраждалим. У цих країнах підтримка жертв насильства здійснюється через створення правових норм, розвиток спеціалізованих установ та організацій, а також через інтеграцію різноманітних послуг для постраждалих, таких як психологічна підтримка, притулки, медичні послуги та правова допомога.

У країнах Західної Європи, зокрема в Норвегії, Швеції, Франції та Великобританії, державні органи активно розробляють стратегії, спрямовані на боротьбу з домашнім насильством. У цих країнах була введена низка законодавчих ініціатив, які передбачають посилення покарань за домашнє насильство, а також створення спеціальних служб для надання допомоги жертвам. Наприклад, у Великобританії функціонує національна служба підтримки, яка надає консультації та іншу допомогу жертвам домашнього насильства, а також організовує притулки для постраждалих. Крім того, Великобританія має програму, яка передбачає створення спеціальних місць для дітей, що стали свідками домашнього насильства, з метою мінімізувати негативний вплив на їхній розвиток [4, с. 112].

У Франції також розроблена потужна система підтримки жертв насильства, яка включає як державні, так і недержавні ініціативи. Однією з найбільш відомих є програма "Французька телефонна лінія для жертв насильства", яка надає безкоштовні консультації та психологічну допомогу по телефону. Крім того, у Франції діють спеціальні притулки для жінок та дітей, а також служби, які забезпечують юридичний захист та допомогу в отриманні компенсацій для постраждалих осіб. Французька модель орієнтована на інтеграцію соціальних, медичних та правових послуг у єдину систему, що дозволяє забезпечити більш ефективну підтримку жертв насильства [5, с. 87].

Швеція є однією з країн, що активно впроваджує державні програми підтримки жертв домашнього насильства. Шведська система передбачає наявність спеціалізованих центрів допомоги, які пропонують комплексну підтримку постраждалим: від надання юридичних консультацій до медичних послуг і психотерапії. Особлива увага приділяється навчальним програмам для соціальних працівників, правоохоронців та медиків, які навчаються виявляти ознаки насильства і правильно реагувати на них. Шведська модель підтримки також включає активну взаємодію з недержавними організаціями, що сприяє більшій ефективності допомоги постраждалим [6, с. 155].

У Північній Америці, зокрема в США та Канаді, система допомоги жертвам домашнього насильства також є розвинутою. В Сполучених Штатах існує безліч програм, що підтримують жертв насильства, серед яких телефонні гарячі лінії, притулки, а також різноманітні ініціативи для допомоги жінкам, які стали жертвами насильства в сім'ї. Одним із прикладів є програма "Violence Against Women Act" (VAWA), яка забезпечує фінансування для притулків, правового захисту і спеціалізованих програм допомоги постраждалим. Вона передбачає створення спеціальних правоохоронних органів, які працюють

безпосередньо з жертвами насильства та забезпечують їх захист на всіх етапах судового процесу [7, с. 121]. У Канаді також працює комплексна система допомоги жертвам насильства, що включає підтримку в юридичних питаннях, психологічну реабілітацію, а також програми, спрямовані на реабілітацію кривдників, що допомагає знизити рівень повторних злочинів [8, с. 103].

Крім державних організацій, у країнах Західної Європи та Північної Америки велика роль належить недержавним організаціям. Вони займаються наданням психологічної допомоги, проведенням освітніх програм для жертв та широким спектром інших послуг. Недержавні організації виступають важливими партнерами для урядів у питаннях допомоги жертвам насильства, забезпечуючи додаткові ресурси та гнучкість у наданні підтримки. Наприклад, в Німеччині є організації, які спеціалізуються на допомозі жінкам, що стали жертвами насильства в родині, надаючи їм можливість отримати тимчасовий притулок, консультації та юридичну підтримку [9, с. 79].

Усі ці системи мають спільну мету — створити безпечне середовище для жертв насильства, забезпечити їм необхідну підтримку і допомогу в відновленні після пережитого насильства. Важливою складовою таких систем є також активна інформаційна кампанія, яка сприяє підвищенню обізнаності суспільства про проблему домашнього насильства і важливість надання підтримки постраждалим [10, с. 145].

Загалом, досвід західних країн у боротьбі з домашнім насильством демонструє важливість комплексного підходу до вирішення цієї проблеми, який включає співпрацю між державними і недержавними організаціями, активну участь суспільства та інтеграцію правових, медичних і соціальних заходів.

Розроблені механізми на підтримку жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки можуть бути використані як

приклад для адаптації та запровадження подібних ініціатив в інших регіонах світу. Важливим аспектом таких механізмів є те, що вони не лише орієнтовані на підтримку жертв, але й сприяють попередженню насильства, зменшенню повторних випадків насильства та зміцненню соціальної згуртованості. Успіх таких систем залежить від ефективного впровадження політик, які дозволяють оперативно реагувати на випадки насильства і забезпечувати стійку підтримку постраждалим особам, гарантуючи їм безпеку та психологічну допомогу, а також доступ до інших соціальних і правових послуг.

Для досягнення ефективності системи боротьби з домашнім насильством важливою є також інтеграція в систему спеціалізованих програм для кривдників. У країнах Західної Європи і Північної Америки існують численні програми реабілітації для тих, хто вчинив насильство, з метою запобігання повторним актам насильства. Програми реабілітації для кривдників орієнтовані на зміну їх поведінки через психотерапевтичні методи, навчання навичкам вирішення конфліктів і контролю гніву. Ці програми довели свою ефективність у значному зменшенні повторних випадків насильства, особливо в тому випадку, коли вони поєднуються з покаранням та іншими правовими заходами. Реабілітація кривдників є важливим елементом соціальної політики, спрямованої на попередження насильства, що також є частиною всеохоплюючої стратегії боротьби з цією проблемою.

Крім того, держави активно використовують освітні кампанії для підвищення обізнаності громадськості щодо домашнього насильства. Такі кампанії сприяють зміні соціальних норм і ставлення до насильства, формують у суспільстві нульову толерантність до насильства і підвищують готовність громадян звертатися за допомогою. Вони зазвичай включають інформацію про доступні ресурси, гарячі лінії та служби підтримки, а також інформують про те, як можна розпізнати насильство в сім'ї та як

діяти у разі його виявлення. У Сполучених Штатах Америки, наприклад, реалізується кампанія "The National Domestic Violence Hotline", яка має на меті підвищити інформованість і забезпечити постраждалих особистою допомогою [11, с. 112].

Система допомоги жертвам домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки також передбачає тісну співпрацю між різними соціальними структурами. Окрім правоохоронних органів та спеціалізованих установ, до підтримки постраждалих долучаються медичні працівники, юристи, психологи та соціальні працівники. Важливим елементом є міждисциплінарний підхід, який дозволяє забезпечити всебічну підтримку постраждалих і запобігти дублюванню зусиль різних установ. Наприклад, в Німеччині організації, які надають допомогу жертвам насильства, працюють у тісній взаємодії з лікарями та медичними установами, що дозволяє оперативно виявляти фізичні та психологічні наслідки насильства та надавати відповідну медичну допомогу [12, с. 98].

Недержавні організації також відіграють важливу роль у підтримці жертв домашнього насильства. Вони працюють як на локальному рівні, так і в межах національних програм, пропонуючи широкий спектр послуг, включаючи тимчасове житло, правову допомогу, психологічну підтримку, а також організовують кампанії з підвищення обізнаності щодо домашнього насильства. Такі організації можуть ефективно заповнювати прогалини в державній системі допомоги та забезпечувати доступ до необхідних ресурсів, що дозволяє постраждалим особам не лише отримати підтримку, але й пройти через процес відновлення після насильства.

Загалом, досвід західних країн демонструє, що для ефективної боротьби з домашнім насильством необхідно створювати інтегровані механізми підтримки жертв, що охоплюють не лише правові, але й соціальні, медичні та психологічні аспекти. Важливою складовою є також профілактика насильства, яка передбачає як просвітницькі ініціативи, так і

програми для реабілітації кривдників, що сприяє зменшенню рівня повторних випадків насильства. Моделі, що існують у Західній Європі та Північній Америці, можуть бути адаптовані в інших країнах, що допоможе створити більш ефективні механізми протидії домашньому насильству та підтримки постраждалих осіб.

Загалом, ефективна протидія домашньому насильству вимагає комплексного підходу, що включає не лише правові заходи, а й соціальні, психологічні та культурні ініціативи. Важливим елементом успіху є надання жертвам насильства безпечного середовища, яке дозволяє їм відновитися після пережитих травм і отримати необхідну підтримку для повернення до нормального життя. Саме в цьому контексті великого значення набувають державні і недержавні ініціативи, що забезпечують доступ до послуг, сприяють інтеграції постраждалих осіб у суспільство та захищають їх від подальших проявів насильства.

У західних країнах акцент на превентивних заходах щодо запобігання насильству та освіті населення щодо прав людини є важливим елементом довгострокових стратегій боротьби з цією проблемою. Програми для дітей, які включають навчання навичкам вирішення конфліктів, поваги до особистості та стосунків без насильства, мають на меті виховувати нове покоління, яке б не терпілось насильства та активно боролось з його проявами. Величезну роль у цьому процесі відіграють соціальні працівники, які працюють як з жертвами насильства, так і з особами, схильними до агресивної поведінки.

Механізм підтримки постраждалих від домашнього насильства виявляється ефективним лише в тому випадку, якщо він має певний рівень інтеграції і взаємодії між різними інститутами. Одним із важливих аспектів є забезпечення постійної доступності та розширення доступу до спеціалізованих сервісів, таких як кризові центри, гарячі лінії, центри медичної та психологічної допомоги. Однак успіх цих ініціатив прямо

залежить від рівня обізнаності та підготовленості не лише соціальних працівників, а й поліцейських, лікарів, педагогів та інших фахівців, які можуть вчасно виявити ознаки насильства та направити постраждалих до необхідних установ.

Особливу увагу слід приділяти також ролі освіти та просвітницьких кампаній, які змінюють суспільні норми та ставлення до насильства. У багатьох країнах західної Європи та Північної Америки проводяться масштабні кампанії з метою підвищення рівня обізнаності громадян про права постраждалих осіб, а також про механізми, які можуть бути використані для їх захисту. Тренінги та освітні програми з протидії насильству, які включають використання сучасних медіа-ресурсів, допомагають ефективно доводити до широкої аудиторії інформацію про шляхи запобігання насильству в сім'ї та наслідки його проявів для психічного та фізичного здоров'я постраждалих.

Одним з ключових факторів у боротьбі з домашнім насильством є також залучення громадськості та соціальних організацій, які можуть працювати безпосередньо з місцевими громадами, допомагаючи створювати підтримуючі мережі для постраждалих осіб. В таких ініціативах важливо враховувати культурні особливості і специфіку кожної окремої країни чи регіону, а також створювати умови для безпечного доступу до послуг для осіб, які можуть опинитися в уразливому становищі.

Важливим аспектом боротьби з домашнім насильством є створення нових законодавчих ініціатив та удосконалення існуючих правових механізмів для забезпечення захисту прав постраждалих. У більшості країн Західної Європи та Північної Америки було прийнято спеціалізовані закони, які визначають чіткі процедури щодо реагування на випадки домашнього насильства, зокрема, порядок дій поліції, медичних установ та соціальних служб. Ці закони також включають заходи щодо підтримки жертв, надання їм тимчасового притулку, доступу до правової допомоги та

послуг з реабілітації. Окрім того, для боротьби з домашнім насильством розробляються механізми, які забезпечують соціальну адаптацію постраждалих осіб, допомагають їм у відновленні житлових умов, надають можливість пройти курси психологічної реабілітації, а також професійної перепідготовки.

Загалом, механізми допомоги жертвам домашнього насильства, що існують у західних країнах, демонструють високий рівень розвитку і ефективності у боротьбі з цією глобальною проблемою. Вони спонукають до змін у соціальних структурах, покращують доступність послуг для жертв насильства і створюють сприятливі умови для їхнього відновлення та інтеграції в суспільство. Перехід до інтегрованих, міждисциплінарних підходів дозволяє досягти значних успіхів у зменшенні кількості випадків насильства та підвищенні рівня безпеки для постраждалих осіб. Тому варто орієнтуватися на досвід таких країн у розробці та впровадженні ефективних стратегій боротьби з домашнім насильством, адаптуючи їх до місцевих умов та потреб.

2.2. Ефективні стратегії соціальної роботи з кривдниками: кейси з міжнародної практики

Ефективні стратегії соціальної роботи з кривдниками є важливою складовою частиною системи протидії домашньому насильству в багатьох країнах світу. У результаті досліджень та практичних кейсів, проведених у різних країнах, було визначено кілька підходів, які дозволяють не тільки знижувати рівень насильства, але й сприяти змінам у поведінці кривдників, що в свою чергу знижує ймовірність повторення насильницьких дій. Один із найбільш важливих аспектів у цьому контексті — це розуміння того, що поведінка кривдника є результатом взаємодії різних факторів, таких як

соціальні, психологічні, економічні та культурні умови, в яких він перебуває [3, с. 47].

У країнах Північної Америки та Західної Європи активно застосовуються програми реабілітації кривдників, які базуються на міждисциплінарному підході, що включає психотерапевтичну допомогу, соціальну адаптацію та навчання емоційного самоконтролю. Наприклад, у Великобританії програма «Respect» орієнтується на допомогу чоловікам, які застосовують насильство у стосунках, і включає психотерапевтичну та групову підтримку. Вона є однією з найбільш відомих моделей, спрямованих на зміну поведінки кривдників через зосередження на їхньому усвідомленні причин насильства та розвиток відповідальності за свої вчинки [5, с. 112]. У рамках програми учасники проходять серію терапевтичних сесій, спрямованих на розвиток здорових відносин, керування емоціями та зміни негативних патернів поведінки, що часто є корінням насильницьких дій. Крім того, програма акцентує увагу на важливості підтримки з боку партнера та сім'ї для ефективного відновлення.

У Швеції успішно застосовується програма, яка включає не лише терапевтичні сесії для кривдників, але й освітні кампанії, що сприяють підвищенню рівня обізнаності щодо насильства в сім'ї. Програма заснована на принципах взаєморозуміння і взаємоповаги, що дозволяє кривдникам усвідомити негативні наслідки своїх дій не тільки для постраждалих, а й для себе. Ключовим елементом цієї стратегії є робота з родинами, що дозволяє забезпечити довготривалий ефект і запобігти повторним актам насильства в майбутньому [7, с. 58]. Згідно з дослідженнями, проведеними в Швеції, програма показала зниження рівня насильства на 30-40% серед тих, хто пройшов курс лікування, що є вагомим результатом в контексті зменшення випадків повторного насильства в сім'ях.

Крім того, в Канаді існує програма «Partner Assault Response» (PAR), яка орієнтована на боротьбу з насильством в сім'ї через програми, що включають як індивідуальні, так і групові заняття. Програма розроблена для чоловіків, які вчинили насильство щодо своїх партнерів. Одним із основних елементів цієї програми є фокус на зміні ставлення до насильства та розвитку навичок конструктивної комунікації і вирішення конфліктів без застосування насильства [9, с. 77]. PAR програма стала основним інструментом в Канаді для боротьби з насильством в родині і продемонструвала ефективність у зменшенні частоти повторних випадків насильства.

Також існують програми, що передбачають роботу з кривдниками в контексті їх соціальної реабілітації, зокрема в Австралії. В Австралії активно застосовуються програми, які орієнтовані на довготривалий процес змін у поведінці через детальну оцінку потреб кожного учасника. Вони включають не тільки терапевтичні та освітні компоненти, а й можливість реінтеграції в суспільство через професійну підготовку та зайнятість. Основною метою таких програм є не лише зниження рівня насильства, але й соціальна адаптація та підтримка особи після завершення програми, щоб допомогти їй знайти місце в суспільстві без застосування насильства [8, с. 102].

Успішність програм реабілітації кривдників значною мірою залежить від їх інтеграції з іншими соціальними ініціативами, зокрема в освітній, юридичній і медичній сферах. Досвід міжнародної практики свідчить про необхідність комплексного підходу до роботи з кривдниками, що включає не лише терапевтичні, але й соціальні та освітні компоненти. Важливим є створення умов для зміни соціальних і культурних уявлень, які підтримують насильство в родині, а також посилення соціальної підтримки як для самих кривдників, так і для їхніх родин.

Таким чином, ефективність стратегії роботи з кривдниками багато в чому залежить від наявності комплексних, багатofункціональних підходів, що поєднують психологічну, соціальну, освітню і правову допомогу. Врахування індивідуальних особливостей кривдників, використання доказових методів, а також підтримка з боку широкої громадськості та сім'ї є ключовими факторами успіху таких програм.

Для досягнення ефективних результатів у роботі з кривдниками, важливим є врахування культурних і соціальних факторів, що можуть впливати на прояви насильства. В окремих країнах, наприклад, в Ісландії, програми реабілітації поєднуються з наданням правової допомоги, що дозволяє не лише змінювати поведінку кривдників, але й сприяти формуванню здорових стосунків з їхніми партнерами через підтримку на рівні правових механізмів. У той же час, важливим є постійне вдосконалення підходів до роботи з цією категорією осіб, що забезпечує вищий рівень результативності таких програм [6, с. 121]. Визначення проблеми насильства в контексті культурних аспектів є необхідним для розуміння того, як соціальні стереотипи, що існують у певному суспільстві, можуть бути пов'язані з причинами насильства в родині.

Однією з важливих складових ефективної стратегії є наявність тісної взаємодії між соціальними працівниками, правозахисними організаціями та правоохоронними органами. Така співпраця дозволяє знижувати ризики рецидиву насильства, оскільки учасники програм можуть надавати не лише психологічну допомогу, але й правову підтримку, що створює комплексну допомогу для кривдників, а також для постраждалих від насильства осіб. За результатами досліджень у таких країнах, як Канада та Франція, взаємодія між цими структурами продемонструвала позитивні результати у зниженні рівня насильства, оскільки кривдники мають можливість отримати необхідну допомогу на кожному етапі своєї реабілітації [10, с. 58].

Важливим є також включення у програми реабілітації підходів, спрямованих на зміну ставлення до гендерної рівності. У багатьох країнах активно працюють над формуванням у чоловіків та жінок правильних уявлень про здорові стосунки та взаємоповагу в сім'ї. Програми, орієнтовані на зміну гендерних стереотипів, сприяють розвитку емоційної зрілості та взаєморозуміння в родинях, що зменшує ризик повторних актів насильства [11, с. 65]. У межах таких ініціатив особлива увага приділяється тому, як виховання та соціалізація осіб у родинях можуть впливати на формування ставлення до насильства та ролі кожного з членів родини в соціальній динаміці.

Особливо важливою є роль освіти у зменшенні проявів насильства в майбутньому. Багато країн у рамках своїх національних стратегій протидії домашньому насильству впроваджують програми для молоді, які зосереджуються на навчанні соціальних навичок, комунікації без насильства, та формуванні здорових стосунків з самого раннього віку. Такі ініціативи допомагають створювати нові соціальні норми, в яких насильство в сім'ї розглядається як неприпустимий спосіб вирішення конфліктів. Програми раннього втручання з навчання соціальних і емоційних навичок у школах та університетах сприяють підвищенню рівня обізнаності молоді щодо наслідків насильства і, таким чином, зменшують ймовірність того, що вони стануть як кривдниками, так і жертвами [12, с. 87].

Ще одним важливим аспектом є врахування психосоціальних факторів, які можуть підштовхувати особу до застосування насильства. Програми, що включають терапевтичні компоненти, дозволяють працювати з глибокими емоційними проблемами кривдників, що можуть мати корінь у дитячих травмах або психічних розладах. Спеціалізовані терапевтичні сесії, що базуються на методах когнітивно-поведінкової терапії (КПТ), показали свою ефективність у лікуванні емоційних

порушень, які є основною причиною агресивної поведінки. Використання таких методів дозволяє не тільки змінювати поведінку, але й усвідомити вплив своїх дій на оточення і навчитися керувати своїми емоціями в стресових ситуаціях [13, с. 94].

Тому успіх роботи з кривдниками не можна оцінювати лише за кількістю осіб, що пройшли реабілітацію. Важливими є також довготривалі ефекти таких програм, серед яких значне зниження рівня насильства в родинах, поліпшення якості стосунків між партнерами та створення умов для соціальної реінтеграції. Стратегії соціальної роботи з кривдниками, які базуються на доказових методах, надають можливість досягти високих результатів у боротьбі з домашнім насильством, сприяючи покращенню загального соціального клімату в суспільстві. Вони є важливою складовою частиною комплексного підходу до вирішення проблеми насильства в родині, що потребує взаємодії всіх рівнів і структур: від соціальних служб до правоохоронних органів та громадських організацій.

Подальший розвиток ефективних стратегій соціальної роботи з кривдниками вимагає інтеграції інноваційних підходів, таких як використання сучасних технологій для моніторингу та підтримки осіб, що перебувають у процесі реабілітації. Використання цифрових платформ, мобільних додатків і онлайн-курсів для надання підтримки, консультування та навчання новим соціальним навичкам набуває все більшої популярності у світовій практиці. Наприклад, в Канаді та США існують спеціалізовані мобільні додатки, які дозволяють кривдникам отримувати регулярні психотерапевтичні сесії, а також доступ до інформації, яка допомагає змінювати їхні погляди на стосунки та поведінку в родині. Такі цифрові ресурси значно полегшують доступ до допомоги та можуть значно зменшити навантаження на соціальних

працівників, дозволяючи їм ефективніше працювати з великою кількістю осіб, що перебувають на реабілітаційних програмах [14, с. 107].

Крім того, важливо підкреслити роль превентивних заходів у боротьбі з домашнім насильством. Програми, орієнтовані на зниження ризику насильства в сім'ях ще до того, як воно стане серйозною проблемою, мають потужний потенціал для зменшення числа нових випадків насильства. Такі заходи можуть включати не лише навчальні програми, що навчають комунікаційним навичкам та вирішенню конфліктів, але й програми підтримки для молоді, які сприяють формуванню здорових моделей поведінки та взаємоповаги в стосунках. Дослідження показують, що раннє втручання може значно знизити ймовірність того, що індивіди в майбутньому стануть кривдниками чи жертвами насильства [15, с. 42].

Важливою складовою в цьому процесі є не тільки робота з самими кривдниками, але й підтримка їхніх родин. Терапевтичні програми, які включають роботу з усіма членами родини, можуть сприяти не тільки реабілітації агресора, але й допомогти жертвам насильства адаптуватися до нових умов життя та уникнути подальших психологічних травм. Сімейна терапія, що включає методи когнітивно-поведінкової терапії та психоаналітичного підходу, може допомогти родинам розв'язати складні міжособистісні конфлікти та відновити довіру між партнерами. Водночас це дозволяє створити середовище, яке зменшує ризик рецидивів насильства у майбутньому [16, с. 76].

Не можна також забувати про важливість підтримки на рівні громади. Організація громадських ініціатив, які активно співпрацюють з місцевими органами влади, сприяє формуванню нового ставлення до проблеми насильства в родині. Програми на рівні громади можуть включати заходи, спрямовані на підвищення обізнаності населення щодо наслідків насильства, а також на надання ресурсу для постраждалих осіб. В

таких ініціативах особливо важлива роль волонтерів і соціальних працівників, які можуть виступати посередниками між жертвами насильства та відповідними державними службами [17, с. 63].

Загалом, досвід різних країн у вирішенні проблеми домашнього насильства свідчить про те, що лише комплексний підхід до роботи з кривдниками, що включає правову, психологічну та соціальну підтримку, може дати позитивні та сталий результати. Програми реабілітації, що охоплюють різні аспекти особистісної трансформації, а також підтримку з боку громади та держави, є основою для ефективної боротьби з домашнім насильством і сприяють зменшенню кількості повторних випадків насильства в сім'ях. Важливо, щоб ці програми були гнучкими і адаптованими до культурних особливостей кожної конкретної країни, що дозволить максимізувати їхню ефективність та досягти стійких змін у суспільстві.

2.3. Інноваційні підходи у західних країнах до профілактики та боротьби з домашнім насильством

Інноваційні підходи до профілактики та боротьби з домашнім насильством в західних країнах відзначаються постійним розвитком та адаптацією до змінюваних соціальних умов і потреб. Оскільки домашнє насильство є складною та багатогранною проблемою, сучасні стратегії включають не лише традиційні методи, але й новітні технології, соціальні інновації та міжвідомчу співпрацю. Одним з таких підходів є застосування інтегрованих технологій для запобігання насильству та підтримки жертв. У Канаді та Великобританії, наприклад, активно використовуються мобільні додатки, які дозволяють постраждалим швидко звертатися за допомогою, а також надають можливість анонімно повідомити про насильство. Ці

додатки також надають важливу інформацію щодо прав постраждалих, контактів гарячих ліній та доступних ресурсів. Завдяки використанню таких технологій вдається значно полегшити доступ до допомоги та зробити цей процес менш стигматизованим, оскільки жертви не завжди можуть звертатися до традиційних ресурсів через страх чи невизначеність [5, с. 142].

Іншим інноваційним підходом є програмування та адаптація навчальних курсів для кривдників, що включають інтерактивні модулі, відео, а також використання віртуальних симуляцій, щоб дозволити учасникам глибше осмислити наслідки своїх вчинків. Програми для кривдників у США, Франції та Німеччині інтегрують психологічні техніки та онлайн-платформи, що забезпечують індивідуальний підхід до кожного учасника. Наприклад, у Німеччині для осіб, які скоїли домашнє насильство, були розроблені спеціалізовані вебінари та інтерв'ї, що дозволяють учасникам переглядати реальні ситуації, оцінювати їх поведінку та розробляти стратегії змін. Це дозволяє отримати більш гнучку та доступну форму реабілітації, яка може бути легко інтегрована в повсякденне життя [6, с. 53].

Не менш важливим інноваційним підходом є впровадження міжвідомчих стратегій у боротьбі з домашнім насильством, коли органи поліції, соціальні служби, медичні установи та правозахисні організації працюють в тісній співпраці для надання комплексної допомоги. У Швеції, наприклад, здійснюється практика так званих "кризових центрів", які забезпечують доступ до всіх необхідних послуг у одному місці — від юридичної консультації до психотерапевтичної допомоги. Такий підхід сприяє більш ефективному реагуванню на випадки насильства та зменшує ризик того, що жертви залишатимуться без підтримки через різноманіття бюрократичних процедур [7, с. 112].

Окрім того, інноваційними підходами є також розвиток освіти та просвітницьких кампаній. У багатьох західних країнах здійснюються національні кампанії для підвищення обізнаності щодо проблеми домашнього насильства, орієнтуючись на молодь та місцеві громади. Вони включають інтерактивні виставки, театральні постановки, дебати та інформаційні кампанії в медіа, що сприяють зміні ставлення суспільства до насильства в родині. У Франції зокрема активно використовується кінематограф як інструмент для порушення дискусій про домашнє насильство через спеціальні фільми та документальні проекти, що висвітлюють реальні історії постраждалих від насильства [8, с. 204].

Ще одним важливим аспектом є залучення корпоративного сектору до проблеми домашнього насильства. Програми підтримки, які впроваджуються в компаніях для працівників, що є жертвами насильства, стають дедалі популярнішими в країнах Західної Європи. Роботодавці в Німеччині та Великобританії розробляють спеціальні внутрішні політики, що забезпечують захист постраждалих співробітників, включаючи відпустки, можливість роботи з дому та конфіденційні консультації. Такі ініціативи сприяють створенню безпечного середовища, в якому жертви можуть отримати допомогу та підтримку без страху перед можливими наслідками для їхньої кар'єри [9, с. 188].

Таким чином, інноваційні підходи до профілактики та боротьби з домашнім насильством в західних країнах виявляють комплексний характер і включають використання новітніх технологій, міжвідомчу співпрацю, освітні кампанії та підтримку на рівні робочих колективів. Систематичне застосування таких методів може значно покращити ефективність роботи з жертвами та кривдниками, сприяючи створенню більш безпечного та справедливого середовища для всіх членів суспільства.

Західні країни продовжують активно адаптувати та вдосконалювати свої стратегії у боротьбі з домашнім насильством, застосовуючи нові технології та соціальні інновації, що дозволяють забезпечити більш ефективний захист для постраждалих осіб. Наприклад, у Канаді розроблені спеціалізовані програми для молоді, які спрямовані на попередження насильства у родині. Ці програми включають не лише інформування про права і можливості для звернення по допомогу, а й навчання культури взаємоповаги, емоційної саморегуляції та конструктивного вирішення конфліктів. Оскільки важливою частиною процесу є попередження насильства на ранніх стадіях, навчання молоді правильним соціальним моделям є надзвичайно важливим компонентом загальної стратегії [11, с. 64].

Іншою важливою інновацією є активне використання системи моніторингу та управління випадками насильства, що дозволяє забезпечити ефективну координацію між різними службами, які працюють з постраждалими від насильства. У Великобританії, наприклад, використовується комплексний підхід, де через спеціалізовані інформаційні системи можна отримати дані про випадки домашнього насильства в реальному часі. Це дозволяє соціальним працівникам, правоохоронним органам та медичним установам оперативно реагувати на випадки насильства та забезпечити належну допомогу постраждалим. Завдяки цьому скорочується час реагування та зменшується ймовірність повторних актів насильства [12, с. 130].

Одним із новітніх підходів, який продовжує активно впроваджуватися в європейських країнах, є створення спеціалізованих “кризових просторів” для жертв домашнього насильства. Це можуть бути як фізичні приміщення, так і віртуальні простори, що надають можливість анонімного доступу до консультацій, інформації та підтримки. У Нідерландах, наприклад, активно застосовуються мобільні пункти

допомоги, які можуть бути розміщені в різних громадських місцях, таких як торгові центри, лікарні або станції метро. Вони оснащені сучасними інформаційними технологіями, що дозволяють жертвам отримати анонімні консультації, а також сприяють підвищенню обізнаності серед населення про важливість боротьби з насильством у родині [13, с. 52].

Ще однією інновацією є створення програм для покращення психо-соціальної підтримки жертв домашнього насильства, включаючи інтеграцію методик медитації, арт-терапії та когнітивно-поведінкових терапій. Впровадження таких програм у Франції та Італії довело свою ефективність, оскільки надає постраждалим від насильства можливість не лише отримати психологічну допомогу, а й працювати над власним емоційним відновленням. У Великобританії також розроблені спеціалізовані тренінги та курси для жертв насильства, які допомагають їм відновити соціальні зв'язки, побудувати нові здорові відносини та повернутися до повноцінного життя [14, с. 115].

Не менш важливою є інтеграція інновацій у роботу з кривдниками, оскільки ефективність боротьби з домашнім насильством також залежить від здатності змінити поведінку агресора. В даному контексті важливу роль відіграють спеціалізовані терапевтичні програми, спрямовані на зміну мислення та поведінки осіб, які вдаються до насильства. У Німеччині розроблено програму "Зміни", яка включає індивідуальне консультування та групові терапевтичні заняття для агресорів, що фокусуються на усвідомленні наслідків своїх вчинків та розвитку емоційної інтелігентності. Такі програми мають на меті не лише зменшення ризику повторного насильства, а й сприяють побудові нових конструктивних взаємин між учасниками таких програм та їхніми родинами [15, с. 78].

Загалом, інноваційні підходи до боротьби з домашнім насильством в західних країнах сприяють створенню більш комплексних і гнучких моделей допомоги та підтримки. Вони поєднують використання новітніх

технологій, розвитку соціальних та психологічних програм, а також створення сприятливих умов для швидкого реагування на випадки насильства. Такий підхід дозволяє не лише ефективно реагувати на кризові ситуації, але й активно працювати на профілактику насильства, створюючи більш безпечне середовище для всіх членів суспільства.

Західні країни продовжують активно шукати нові способи зменшення рівня домашнього насильства та покращення підтримки постраждалих осіб. Одним із таких напрямків є створення нових форм соціальних послуг, що дозволяють адаптуватися до потреб жертв насильства. Одним з таких прикладів є розвиток онлайн-платформ для анонімних консультацій, на яких постраждалі можуть звертатися за допомогою, не побоюючись фізичної небезпеки. У США такі ініціативи допомагають надавати підтримку тим, хто не може звернутися до місцевих соціальних служб через страх перед кривдниками. Доступність анонімних онлайн-консультацій робить процес звернення за допомогою менш травмуючим для постраждалих і дозволяє їм отримати необхідну інформацію, поради та підтримку [17, с. 142].

У цьому контексті варто також зазначити успіхи в розробці та впровадженні програм для підтримки біженців і мігрантів, які стали жертвами домашнього насильства. Вони часто стикаються з додатковими труднощами, такими як мовний бар'єр, правова незахищеність та культурні особливості, що ускладнює доступ до традиційних форм допомоги. У Франції та Швеції було розроблено спеціалізовані програми для таких осіб, які включають допомогу у перекладі, правову консультацію та адаптацію до нової соціальної реальності. Важливу роль у цьому процесі відіграють соціальні працівники, які мають високу кваліфікацію в роботі з мультикультурними групами та здатні забезпечити чутливий підхід до різних культурних аспектів [18, с. 111].

Не менш важливим є розвиток системи освіти та підвищення рівня обізнаності серед населення щодо насильства в родині. Країни, такі як Норвегія та Данія, активно впроваджують програми навчання для школярів, де їм роз'яснюють, що таке домашнє насильство, як його запобігти та куди звертатися за допомогою. Такі програми включають не тільки теоретичну інформацію, а й практичні навички комунікації, вирішення конфліктів та співчутливе ставлення до постраждалих осіб. Виховання у молодого покоління відповідальності та взаємоповаги є важливою складовою стратегії профілактики насильства, яка реалізується на всіх рівнях — від дошкільного до вищого навчального закладу. Подібні ініціативи значно покращують ставлення до жертв насильства та допомагають формувати культуру нульової толерантності до насильства в суспільстві [19, с. 65].

Інноваційними підходами також є використання спеціальних програм для жертв домашнього насильства, спрямованих на відновлення економічної самостійності постраждалих. В Україні і в інших країнах Європи вже кілька років реалізуються проекти, що передбачають допомогу у професійній орієнтації та працевлаштуванні жінок, які стали жертвами насильства. Такі програми включають курси перепідготовки, допомогу в пошуку роботи, а також психологічну підтримку для тих, хто бажає відновити свою кар'єру після важких переживань. У Канаді існують фонди, які надають фінансову допомогу жінкам, котрі прагнуть покращити свої умови життя, навчитися новим професіям або розпочати власний бізнес [20, с. 50].

На додачу до цього важливою інновацією є інтеграція методів психотерапії та психосоціальної підтримки в процес реабілітації жертв насильства. Програми, спрямовані на емоційне відновлення та відновлення психічного здоров'я, включають не лише стандартні методи лікування, а й більш інноваційні, наприклад, методи арт-терапії, терапії за допомогою

мистецтва чи музики, а також групову терапію, що дозволяє жертвам насильства поділитися своїми переживаннями в колі тих, хто пройшов через схожі ситуації. Впровадження цих методів у практику дає змогу постраждалим не лише справитися з травмами минулого, а й знайти нові шляхи для адаптації до життя після насильства [21, с. 118].

Загалом, сучасні підходи до боротьби з домашнім насильством, що застосовуються у західних країнах, є результатом комплексної роботи на різних рівнях: від правової допомоги та створення нових механізмів захисту до соціальної підтримки та психологічної реабілітації. Це інтеграція інноваційних стратегій, технологій та прогресивних підходів, які надають можливість максимально швидко і ефективно допомогти постраждалим від насильства. Важливо, що ці моделі активно адаптуються до потреб конкретних соціальних груп, що дозволяє забезпечити широкий доступ до послуг і допомоги для всіх, хто цього потребує.

Висновки до другого розділу

У результаті аналізу досвіду західних країн у протидії домашньому насильству можна зробити кілька важливих висновків.

По-перше, державні та недержавні механізми підтримки жертв домашнього насильства у країнах Західної Європи та Північної Америки демонструють широкий спектр послуг, які включають правову, медичну, психологічну та соціальну допомогу. Важливою складовою є розвинена система притулків, кризових центрів і телефонів довіри, які забезпечують негайну допомогу жертвам насильства. Відзначено високий рівень інтеграції державних і недержавних організацій, що працюють на рівні

місцевих громад, сприяє більш ефективному реагуванню на випадки насильства.

По-друге, ефективні стратегії соціальної роботи з кривдниками, які реалізуються в міжнародній практиці, включають різноманітні реабілітаційні та корекційні програми. Вони спрямовані на зміну поведінкових патернів кривдників, зниження рівня насильства і профілактику повторних випадків. Однак успішність цих програм значною мірою залежить від індивідуалізованого підходу до кожного випадку та активної участі як кривдників, так і їхніх родин у процесах реабілітації.

По-третє, інноваційні підходи до профілактики та боротьби з домашнім насильством у західних країнах включають застосування новітніх технологій для надання допомоги постраждалим та освітніх програм, що мають на меті підвищення обізнаності про проблему насильства серед широких верств населення. Впровадження програм онлайн-консультацій та гарячих ліній, а також розвиток психосоціальної підтримки, таких як арт-терапія та групова терапія, дозволяє зменшити бар'єри для отримання допомоги і забезпечити комплексний підхід до реабілітації постраждалих.

Таким чином, досвід західних країн вказує на необхідність комплексної та багаторівневої стратегії у боротьбі з домашнім насильством, де важливу роль відіграють як профілактика насильства, так і реабілітація жертв та кривдників. Успішність цих підходів значною мірою залежить від співпраці між державними органами, громадськими організаціями та місцевими громадами, а також від використання інноваційних технологій і підходів у роботі з усіма сторонами цього складного соціального явища.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЗАХІДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз сучасного стану соціальної роботи з жертвами та кривдниками в Україні

Аналіз сучасного стану соціальної роботи з жертвами та кривдниками в Україні є важливою складовою процесу вдосконалення системи протидії домашньому насильству в країні. За останні роки в Україні було здійснено ряд реформ, спрямованих на покращення підтримки постраждалих осіб, а також на підвищення ефективності роботи з кривдниками. Однак, попри позитивні зміни, ще залишається чимало викликів, які потребують уваги та подальших зусиль на всіх рівнях державної політики та соціальної роботи.

Однією з головних проблем є недостатня розвиненість системи соціальних послуг для жертв домашнього насильства. Незважаючи на існування кількох державних програм і заходів, підтримка постраждалих осіб все ще залишається фрагментарною та не завжди доступною для всіх, хто потребує допомоги. Зокрема, велика проблема полягає в обмеженій кількості притулків і кризових центрів, що спричиняє труднощі для жертв насильства у великих містах, де попит на таку допомогу особливо високий. Мало уваги приділяється також розвитку мобільних та онлайн-сервісів для надання психологічної та юридичної допомоги, що є актуальним в умовах пандемії та обмежень у зв'язку з карантином.

Водночас, в Україні продовжує розвиватися правова база, спрямована на захист прав жертв домашнього насильства. З прийняттям Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у

2017 році було створено основи для формування комплексної державної політики в цій сфері. Закон визначає чіткі механізми захисту постраждалих осіб, зокрема, запроваджено обмежувальні приписи для кривдників, створення спеціальних структурних підрозділів у поліції, а також покращення доступу до правової допомоги. Однак, на практиці, на жаль, часто виникають проблеми з реалізацією цих положень через недостатню кваліфікацію працівників правоохоронних органів та неузгодженість між різними державними інституціями, що займаються цією проблемою.

Щодо роботи з кривдниками, то в Україні спостерігається недостатня розвиненість програм реабілітації. Хоча існують окремі ініціативи, спрямовані на соціальну адаптацію осіб, які скоїли насильство, таких програм недостатньо для того, щоб забезпечити їх ефективну роботу на національному рівні. Важливою проблемою є також відсутність державної підтримки для впровадження комплексних програм, які б об'єднували психологічну допомогу, поведінкову терапію, а також тренінги та курси для кривдників.

Також необхідно звернути увагу на культурні особливості та соціальні стереотипи, які досі існують в українському суспільстві щодо ролі жінок та чоловіків, що безпосередньо впливає на ефективність боротьби з домашнім насильством. Оскільки багато людей все ще вважають домашнє насильство «особистою справою» сім'ї, це ускладнює виявлення та попередження випадків насильства, а також посилює соціальну стигматизацію жертв.

Однак позитивним кроком стало створення на базі державних та недержавних організацій системи, що допомагає жертвам насильства, зокрема завдяки розвитку громадських ініціатив, які організовують навчання, тренінги для соціальних працівників, проводять інформаційні кампанії, а також організовують підвищення обізнаності серед громадян.

Це дозволяє поступово змінювати ставлення до проблеми домашнього насильства і знижувати рівень толерантності до насильницької поведінки.

Таким чином, хоча в Україні зроблено значні кроки на шляху до поліпшення системи соціальної роботи з жертвами домашнього насильства та кривдниками, залишається багато питань, які потребують комплексного підходу і постійного вдосконалення на всіх рівнях. Зокрема, важливо розвивати систему підтримки жертв, удосконалювати механізми роботи з кривдниками, посилювати співпрацю між державними органами та громадськими організаціями, а також покращувати освітні та профілактичні програми для ширших верств населення.

Розвиток соціальної роботи з жертвами домашнього насильства в Україні є важливою частиною загальної реформи системи підтримки вразливих груп населення. Незважаючи на відносні успіхи, ще існують значні виклики, які вимагають комплексного підходу для поліпшення ситуації. Наприклад, однією з важливих проблем є відсутність єдиного, ефективного механізму взаємодії між соціальними службами, поліцією, органами судочинства та медичними установами. Тому процес надання допомоги жертвам насильства часто стикається з бюрократичними труднощами, що обмежує доступ постраждалих до необхідних ресурсів та підтримки.

Системи підтримки жертв, які наразі діють в Україні, зокрема кризові центри, психологічна та юридична допомога, хоча й дають певні результати, однак часто не відповідають запитам і вимогам тих, хто постраждав від насильства. Для значного покращення цієї ситуації необхідно надавати постійний доступ до інформації про наявні ресурси, створюючи більш інформативні платформи для осіб, які пережили насильство. Інтернет-технології та мобільні додатки, які використовуються в деяких західних країнах, можуть стати важливими інструментами для

того, щоб забезпечити жертвам доступ до допомоги, не наражаючи їх на додаткову небезпеку.

Що стосується роботи з кривдниками, то в Україні ця проблема поки що залишається недостатньо розвинутою. Система реабілітації осіб, які вчинили насильство в сім'ї, лише починає набирати обертів, і цей процес потребує подальшого удосконалення. Важливо, щоб програми соціальної реабілітації не лише змінювали поведінку, а й включали в себе компоненти, що дозволяють змінити ставлення до гендерної рівності, розуміння того, що насильство є неприйнятним і неприпустимим явищем у суспільстві.

Ще одним важливим аспектом є культурні фактори, які впливають на ефективність соціальної роботи в Україні. Стереотипи щодо ролі чоловіків та жінок, які існують в українському суспільстві, інколи сприяють неповному визнанню домашнього насильства як серйозної проблеми. Важливо проводити освітні кампанії, які сприятимуть зміні цих стереотипів, адже лише шляхом глибоких змін у свідомості громадян можна досягти реального зниження рівня насильства в сім'ї.

Для того, щоб соціальна робота з жертвами насильства та кривдниками в Україні стала більш ефективною, необхідно також створити комплексну стратегію підготовки і підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери. Вони повинні мати спеціалізовані знання в галузі психології, соціології, а також бути в змозі справлятися з різними ситуаціями, що можуть виникати в процесі взаємодії з постраждалими. Крім того, важливо створити ефективні інструменти для моніторингу та оцінки результативності наданої допомоги, що дозволить своєчасно коригувати підходи та адаптувати стратегії.

Незважаючи на певні труднощі, Україні є на чому будувати свою систему соціальної роботи в сфері боротьби з домашнім насильством. Для цього необхідно вдосконалити правові та організаційні механізми, а також

покращити рівень співпраці між різними державними та недержавними установами. Подальший розвиток соціальної роботи в Україні потребує також зміцнення підтримки з боку міжнародних організацій, що можуть надати не лише фінансову, але й експертну допомогу в реалізації комплексних програм.

Звісно, важливо, щоб під час цього процесу враховувалися особливості української культури та соціуму, а також щоб кожна особа, незалежно від її соціального статусу, мала доступ до належної допомоги. Тільки через активну співпрацю всіх зацікавлених сторін можна досягти значних результатів у боротьбі з домашнім насильством, змінити ставлення до цієї проблеми та побудувати суспільство, в якому не буде місця насильству.

3.2. Виклики та обмеження у впровадженні західних моделей протидії домашньому насильству

Впровадження західних моделей протидії домашньому насильству в Україні є важливим кроком у розвитку соціальної політики, однак на шляху до їх реалізації існує низка викликів і обмежень, які значною мірою впливають на ефективність цих ініціатив. Попри позитивний досвід західних країн, адаптація таких підходів до українських реалій вимагає детального аналізу та обережного застосування, оскільки існують суттєві культурні, економічні та соціальні відмінності.

Одним із найбільших викликів є культурні та соціальні відмінності між Україною та країнами Західної Європи або Північної Америки. У країнах Заходу боротьба з домашнім насильством є частиною загальної політики рівності та прав людини, і на цьому рівні формується значна соціальна підтримка. В Україні ж досі спостерігається певний

консерватизм щодо розуміння ролі жінок у суспільстві, що накладає відбиток на ставлення до насильства в сім'ї. Часто в родинях поширене ставлення, що насильство є приватною справою, що в свою чергу перешкоджає своєчасному втручанню держави та соціальних служб. Культурні стереотипи щодо ролі чоловіка та жінки в родині можуть ускладнювати сприйняття моделей допомоги жертвам, запозичених із західних країн, оскільки багато осіб в Україні не вважають насильство в родині серйозною проблемою.

Іншим важливим обмеженням є недостатня готовність українських інституцій до впровадження комплексних західних моделей. У країнах Західної Європи та Північної Америки для боротьби з домашнім насильством існують спеціалізовані служби, організовані на рівні місцевих громад або навіть національних програм. В Україні ж не завжди є достатньо ресурсів для належного функціонування таких служб, особливо в малих містах і сільській місцевості. Це пов'язано як із фінансовими обмеженнями, так і з недостатнім рівнем інфраструктури для підтримки жертв насильства. Проблеми в організації кризових центрів, недостатня кількість спеціалізованих навчальних програм для соціальних працівників, а також відсутність централізованих баз даних щодо жертв насильства обмежують ефективність впровадження західних моделей.

Одним з критичних аспектів є також недостатній рівень правового забезпечення, який на даному етапі розвитку в Україні не завжди відповідає європейським стандартам. Законодавство, яке регулює питання домашнього насильства в Україні, хоча і було модернізоване, все ще потребує подальших вдосконалень для того, щоб відповісти вимогам сучасних міжнародних стандартів. Запровадження західних підходів до боротьби з насильством вимагає від держави не лише змін у законодавстві, але й вищого рівня правової культури серед населення та працівників правоохоронних органів, що, на жаль, є великою проблемою в Україні.

Часто жертви насильства стикаються з недовірою з боку правоохоронних органів або відсутністю належної правової допомоги.

Не менш важливим є і питання навчання та підвищення кваліфікації соціальних працівників та інших фахівців, які працюють із жертвами домашнього насильства. У країнах Західної Європи ці професіонали проходять спеціалізовані курси, мають доступ до актуальних міжнародних досліджень та методів роботи з постраждалими. В Україні ж навчальні програми для соціальних працівників та психологів в цій сфері ще перебувають на початковому етапі розвитку. Багато соціальних працівників не мають достатньої підготовки для того, щоб ефективно допомагати постраждалим від насильства, а відсутність належного навчання та підтримки обмежує їхні можливості для надання кваліфікованої допомоги.

Суттєвим викликом є також відсутність адекватного фінансування та підтримки з боку держави та громадських організацій для реалізації цих ініціатив. Західні моделі часто потребують значних ресурсів, що може стати проблемою для України, де фінансування програм, орієнтованих на боротьбу з домашнім насильством, все ще недостатнє. Це питання не лише про фінансування кризових центрів чи підтримки реабілітаційних програм, але й про створення цілісної системи, де на всіх етапах — від запобігання до реабілітації — будуть залучені відповідні ресурси та інститути.

Ще одним обмеженням є недосконала координація між різними відомствами, що займаються проблемами насильства в родині. У країнах Західної Європи існують добре налагоджені механізми співпраці між соціальними службами, поліцією, медичними установами та іншими інституціями, що дозволяє ефективно надавати допомогу жертвам. В Україні така координація інколи є проблемною, що призводить до розпорошення зусиль і зниження ефективності допомоги постраждалим.

Таким чином, хоча західні моделі протидії домашньому насильству мають потенціал для адаптації в Україні, процес їх впровадження супроводжується низкою викликів і обмежень, таких як культурні відмінності, недостатній рівень фінансування та підготовки соціальних працівників, а також проблеми координації між різними інституціями. Для успішної адаптації цих моделей необхідно провести глибокі реформи в правовій, соціальній та освітній сферах, а також забезпечити належне фінансування та підтримку з боку держави та громадських організацій.

Успішне впровадження західних моделей у сфері протидії домашньому насильству в Україні також вимагає детального вивчення особливостей психології та поведінки жертв насильства, оскільки культурні та соціальні фактори можуть істотно змінювати їх ставлення до допомоги та взаємодії з державними установами. У країнах Західної Європи та Північної Америки інклюзивні та комплексні підходи до роботи з жертвами насильства передбачають не лише юридичну підтримку, але й широкі реабілітаційні програми, що охоплюють психологічну допомогу, допомогу з працевлаштуванням, а також соціальну адаптацію. В Україні ж багато жертв домашнього насильства стикаються із труднощами, що стосуються не тільки фізичного насильства, але й психологічної ізоляції та соціальної стигматизації. Така ситуація значно ускладнює процес реабілітації, оскільки жертви часто не в змозі звернутися за допомогою через страх перед соціальними наслідками або відсутність довіри до державних інститутів.

З огляду на ці обставини, національні програми з протидії насильству потребують інтенсивного розвитку на всіх рівнях: від рівня законодавства до реалізації реабілітаційних ініціатив. В Україні необхідно впроваджувати ефективні механізми, що дозволяють забезпечити цілісну підтримку постраждалих осіб. Для цього варто звернути увагу на багаторівневу систему допомоги, де кожен етап надання допомоги є

інтегрованим у загальну стратегію державної політики. Підтримка жертв насильства повинна включати не лише надання безпечних притулків та допомогу в правовому захисті, а й забезпечення психологічної та соціальної підтримки для реабілітації.

Крім того, важливою є роль громадських організацій та НУО у підтримці цієї категорії осіб. Західні країни активно використовують послуги громадських організацій для організації кризових центрів, надання юридичних та психологічних консультацій, а також для популяризації проблематики домашнього насильства серед широкої аудиторії. В Україні роль громадських організацій у боротьбі з домашнім насильством поки що є недостатньо визначеною. Багато з цих організацій стикаються з проблемами фінансування та обмеженими можливостями для масштабування своєї діяльності. Проте позитивний досвід деяких організацій, які надають консультації та допомогу жертвам насильства, може стати основою для більш ширшого розвитку цього сектору в Україні.

Ще однією проблемою, яку слід враховувати при впровадженні західних моделей, є відсутність належної профілактичної роботи серед молоді. У країнах Західної Європи вже давно проводяться програми щодо профілактики насильства, спрямовані на виховання толерантності, культури поваги та відсутності насильства в стосунках. В Україні питання профілактики насильства серед молоді лише починає ставати важливим національним пріоритетом. Багато шкіл і вищих навчальних закладів не мають спеціалізованих програм для навчання дітей та молоді принципам ненасильницької комунікації та поваги до прав інших осіб.

У зв'язку з цим важливо розробляти комплексні освітні програми, які б охоплювали всі вікові категорії, починаючи від дітей дошкільного віку до дорослих, з акцентом на попередження насильства і виховання здорових, рівноправних відносин. Такі програми повинні стати частиною загальноосвітнього процесу, включаючи основи прав людини, гендерної

рівності та поваги до особистості. Враховуючи, що проблеми домашнього насильства часто виникають через погане розуміння меж між особистою свободою та правами інших, ці питання слід розглядати на рівні освіти.

Також важливою є роль медичних установ у боротьбі з домашнім насильством. У багатьох західних країнах лікарі та медсестри активно залучені до виявлення випадків домашнього насильства, особливо коли йдеться про фізичні травми, що є наслідком насильства. В Україні ж лікарі часто не мають достатньої підготовки для виявлення симптомів домашнього насильства, і тому така проблема залишається непоміченою. Інтеграція медичних установ у систему протидії домашньому насильству є важливою для забезпечення своєчасної допомоги постраждалим та попередження подальших випадків насильства.

Успішне впровадження західних моделей вимагатиме також удосконалення взаємодії між соціальними службами, правоохоронними органами та медичними закладами. В Україні часто відсутня належна координація між цими інститутами, що призводить до фрагментарного підходу до вирішення проблеми. Для успішної адаптації західних моделей необхідно створювати ефективну комунікацію між усіма учасниками цього процесу, щоб забезпечити швидку і цілісну допомогу жертвам насильства.

Таким чином, впровадження західних моделей протидії домашньому насильству в Україні є важливим, але складним процесом. Він вимагає комплексного підходу, з урахуванням не тільки культурних і соціальних відмінностей, але й економічних та інфраструктурних особливостей країни. Для успіху цього процесу необхідно створити національну стратегію, що включає зміни в законодавстві, розвиток освітніх та профілактичних програм, вдосконалення роботи соціальних та медичних служб, а також активну участь громадських організацій у процесі підтримки жертв насильства.

3.3. Пропозиції щодо вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні на основі міжнародного досвіду

Вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні вимагає адаптації кращих міжнародних практик, зокрема, з урахуванням специфіки соціальної роботи в умовах української реальності. Соціальні працівники відіграють важливу роль у системі боротьби з домашнім насильством, надаючи не лише юридичну, а й психологічну, соціальну підтримку жертвам насильства. Для покращення ефективності їх роботи, необхідно впроваджувати інноваційні підходи та методи, що показали свою ефективність у інших країнах.

Однією з ключових пропозицій є створення комплексних навчальних програм для соціальних працівників, що включатимуть теоретичні знання та практичні навички щодо виявлення, надання допомоги та підтримки жертвам домашнього насильства. Це включає не лише загальну підготовку, але й спеціалізовані курси з роботи з конкретними групами постраждалих осіб, такими як жінки, діти, люди з інвалідністю, а також інтервенційні стратегії щодо роботи з кривдниками. Західні країни, наприклад, США та Великобританія, вже давно використовують такі навчальні програми для соціальних працівників, що сприяє підвищенню їх професійної кваліфікації та ефективності у вирішенні питань домашнього насильства [4, с. 103].

Додатково до навчання, важливим етапом є інтеграція соціальних працівників у міждисциплінарні команди, де вони можуть працювати спільно з медичними працівниками, психологами, юристами, поліцейськими та представниками громадських організацій. Така взаємодія дозволяє створити більш ефективну підтримку для жертв насильства, оскільки кожен спеціаліст може надавати допомогу відповідно до своєї сфери компетенції, забезпечуючи таким чином комплексний підхід до

вирішення проблеми. Це є важливою складовою успішних моделей, що застосовуються в країнах Європи та Північної Америки [5, с. 78].

Ще однією важливою пропозицією є вдосконалення правових механізмів захисту жертв насильства, що потребують тісної співпраці соціальних працівників із правоохоронними органами та органами юстиції. Зокрема, потрібно забезпечити соціальних працівників інструментами для своєчасного виявлення випадків насильства та надання ефективної допомоги. У міжнародній практиці застосовуються спеціальні протоколи для виявлення домашнього насильства, що допомагає швидко виявляти жертв і надати їм належну допомогу. Окрім того, в Україні необхідно підвищити рівень юридичної грамотності серед соціальних працівників, що дозволить їм ефективніше взаємодіяти з іншими інститутами і організаціями, що займаються питаннями захисту прав людини [6, с. 112].

Іншим важливим кроком є створення сприятливого середовища для професійного розвитку соціальних працівників через регулярні тренінги, обмін досвідом та участь у міжнародних конференціях. Українські соціальні працівники можуть отримати значну вигоду від досвіду колег із Західної Європи, де ця професія має багаторічну історію і глибоку інтеграцію у систему соціальної політики. Міжнародні програми стажування, участь у навчальних курсах, а також робота з міжнародними організаціями дозволяє не лише підвищити рівень професійних навичок, а й сприяє розвитку інноваційних методів і технологій соціальної роботи [7, с. 45].

Окремо варто звернути увагу на важливість підтримки соціальних працівників на емоційному та психологічному рівнях, оскільки робота з жертвами насильства може бути психологічно виснажливою. Західні країни активно використовують програми підтримки своїх соціальних працівників, надаючи їм доступ до психологічних консультацій, а також регулярних групових і індивідуальних сесій для зниження рівня стресу та

емоційного вигорання. Такий підхід є надзвичайно важливим, оскільки висока емоційна та психологічна втома може значно знижувати ефективність роботи і призводити до вигорання працівників, що у свою чергу позначається на якості допомоги жертвам насильства [8, с. 94].

Ще однією необхідною умовою вдосконалення роботи соціальних працівників є створення національної стратегії, яка передбачає інтеграцію усіх існуючих ресурсів і механізмів для боротьби з домашнім насильством. В Україні ще не досягнуто достатнього рівня координації між різними органами державної влади, громадськими організаціями та приватним сектором. Однак досвід інших країн, де такі стратегії вже активно діють, показує, що комплексний підхід до вирішення проблеми насильства дозволяє досягти значних результатів у покращенні ситуації. Важливо створити чітку систему моніторингу, яка дозволяє оцінювати ефективність наданої допомоги і вчасно коригувати стратегію [9, с. 65].

Загалом, для вдосконалення соціальної роботи в Україні на основі міжнародного досвіду необхідно приділяти увагу як професійному розвитку працівників, так і створенню інтегрованих механізмів підтримки жертв насильства. Важливим є також забезпечення ефективної правової підтримки, координації між різними інституціями, а також підтримки самих соціальних працівників на емоційному рівні. Тільки при комплексному підході можна досягти значного покращення ситуації з домашнім насильством в Україні.

Для забезпечення стабільного прогресу в адаптації західних моделей соціальної роботи в Україні важливо також враховувати культурні та соціальні особливості нашого суспільства. Україна має багатий історичний контекст, у якому питання домашнього насильства здавна мали певні соціокультурні аспекти, що впливають на сприйняття цього явища. Одним з викликів є стереотипи та звичаї, які можуть обмежувати ефективність сучасних підходів до боротьби з домашнім насильством. Важливо

працювати з громадськими організаціями та освітніми установами для зміни ставлення до жертв насильства, популяризуючи ідеї рівності та недискримінації, що є важливими аспектами західних підходів до цієї проблеми [10, с. 56].

Крім того, для ефективної роботи з жертвами насильства в Україні необхідно забезпечити кращий доступ до правової та медичної допомоги. У країнах Західної Європи на рівні державних і місцевих органів влади створені спеціалізовані центри, де жертви насильства можуть отримати комплексну допомогу, що включає не тільки психологічну підтримку, але й медичну, юридичну консультацію та інші види послуг. Україні слід розвивати аналогічні структури на національному рівні, створюючи мультидисциплінарні команди, які забезпечують доступ до всіх необхідних видів допомоги на місцях. Важливим є також розвиток кризових центрів, які можуть надавати притулок жертвам насильства в перші критичні години після інциденту, що є важливою складовою боротьби з насильством у багатьох західних країнах [11, с. 73].

Враховуючи досвід західних країн, варто підвищити роль медіа у формуванні правильної громадської думки щодо домашнього насильства. Ідеї і підходи, популяризовані через ЗМІ, можуть значно знизити рівень толерантності до насильства в суспільстві, а також підвищити обізнаність про те, як можна отримати допомогу. В Україні на цьому шляху також є проблеми, адже тема домашнього насильства часто залишається табу, а громадськість не завжди готова підтримувати постраждалих. У зв'язку з цим, потрібно розвивати інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності серед населення, особливо серед молоді, про важливість боротьби з насильством, важливість підтримки жертв, а також доступні способи надання допомоги [12, с. 88].

Нарешті, ще однією важливою пропозицією є стимулювання розвитку міжнародної співпраці та обміну досвідом між Україною та

іншими країнами, що мають успішні програми боротьби з домашнім насильством. Участь у міжнародних проектах, конференціях, семінарах дозволить українським соціальним працівникам перейняти передовий досвід, який можна адаптувати до місцевих умов. Завдяки таким ініціативам створюється можливість для більш глибокого розуміння ефективних механізмів боротьби з насильством та їх інтеграції у внутрішню практику соціальної роботи в Україні. Також важливо, щоб Україні були доступні міжнародні гранти та фінансування для розвитку соціальних програм і підтримки жертв насильства [13, с. 112].

Загалом, комплексний підхід до вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні на основі міжнародного досвіду має сприяти створенню сприятливого середовища для боротьби з домашнім насильством. Це передбачає не тільки покращення навчання і підвищення кваліфікації соціальних працівників, а й розвиток міжвідомчої співпраці, підтримку жертв насильства, а також зміну громадської думки щодо цього явища. Тільки при наявності такої комплексної системи підходів можна досягти істотних змін у суспільстві та значного покращення якості життя тих, хто постраждав від насильства.

Завдяки впровадженню заходів, які включають адаптацію західного досвіду до українських реалій, можна значно покращити ситуацію з домашнім насильством в країні. Водночас важливо враховувати специфіку культурного контексту України, її правову систему та існуючі соціальні та економічні проблеми. Адже механізми, що добре працюють у країнах Західної Європи чи Північної Америки, не завжди можуть бути безпосередньо перенесені в Україну без адаптації. Одним із важливих кроків у цьому напрямку є розробка конкретних рекомендацій для вдосконалення роботи соціальних працівників, які здійснюють підтримку жертв домашнього насильства. Потрібно активізувати їх навчання та підвищення кваліфікації в таких сферах, як кризова інтервенція, правові

аспекти роботи з постраждалими, а також розвиток комунікативних навичок для роботи з різними категоріями людей [14, с. 95].

Враховуючи, що в Україні досі спостерігається високий рівень суспільної терпимості до домашнього насильства, одним із найбільш важливих аспектів є робота з громадською думкою. Для цього необхідно застосовувати інноваційні комунікаційні стратегії, які включатимуть різні форми медіа-освітніх кампаній. Зокрема, це можуть бути теле- та радіопередачі, інтернет-кампанії, що демонструють негативні наслідки насильства для жертв, а також важливість своєчасної допомоги для тих, хто постраждав від насильства. Важливо звертати увагу на психоемоційну складову ситуації, оскільки жертви насильства часто зазнають не лише фізичних травм, але й глибоких психологічних порушень, які значно ускладнюють їх повернення до нормального життя. Враховуючи це, дуже важливо, щоб програми допомоги для жертв насильства в Україні включали не тільки фізичне відновлення, але й психологічну реабілітацію. Для цього потрібно залучати фахівців, які здатні працювати з посттравматичним стресом, депресією та іншими проблемами, що виникають після пережитих травм [15, с. 110].

Ще одним важливим аспектом є вдосконалення системи правової підтримки жертв насильства. Це включає розширення доступу до безкоштовної юридичної допомоги, а також ефективне співробітництво соціальних працівників з правоохоронними органами. Потрібно сприяти розробці спеціалізованих правових механізмів, які забезпечать жертвам домашнього насильства можливість захистити свої права та інтереси в судовому порядку без страху за власну безпеку. Паралельно з цим необхідно активно залучати громадські організації, які надають правову та психологічну допомогу, а також здійснюють моніторинг ситуації з домашнім насильством на місцях. Тільки при наявності цих заходів можна

створити комплексну систему підтримки для жертв насильства, яка забезпечить їм надійний захист та допомогу [16, с. 120].

Для покращення роботи соціальних працівників в Україні необхідно також створити систему національних стандартів у сфері соціальної роботи з жертвами насильства. Така система дозволить забезпечити однаковий рівень якості послуг на всій території країни, незалежно від того, в якому регіоні знаходиться постраждалий. Важливим є також підтримка соціальних працівників на всіх етапах їхньої діяльності, включаючи надання консультацій, проведення тренінгів, обмін досвідом між різними спеціалістами. Програми підвищення кваліфікації повинні включати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, що дозволяють працювати в умовах стресу та кризових ситуацій [17, с. 85].

Насамкінець, важливо зазначити, що для досягнення реальних змін у сфері протидії домашньому насильству в Україні необхідно здійснювати системну підтримку реформ на рівні держави, урядових структур та громадських організацій. Це означає необхідність інтеграції всіх зацікавлених сторін у спільну роботу, обміну досвідом, наукових досліджень та підтримки інноваційних моделей допомоги жертвам домашнього насильства. Тільки через спільні зусилля можна досягти сталого прогресу в боротьбі з цією серйозною соціальною проблемою в Україні.

Висновки до третього розділу

Аналіз сучасного стану соціальної роботи з жертвами та кривдниками в Україні виявляє значні прогалини в системі підтримки постраждалих від домашнього насильства, незважаючи на окремі позитивні зрушення у правовому регулюванні цієї сфери. Існуючі механізми надання допомоги не завжди відповідають реальним потребам жертв насильства, а соціальні працівники, що займаються цим питанням, часто стикаються з недостатнім рівнем підготовки та ресурсів для ефективного виконання своїх обов'язків. Крім того, в Україні відсутня цілісна і системна програма соціальної роботи з кривдниками, що ускладнює вирішення проблеми насильства у сім'ї.

Впровадження західних моделей протидії домашньому насильству стикається з низкою викликів та обмежень. Культурні та соціальні відмінності між Україною та країнами Західної Європи або Північної Америки роблять непростим пряме перенесення зарубіжного досвіду. Зокрема, питання соціального сприйняття домашнього насильства, недостатній рівень інформованості населення та організаційні проблеми на місцевому рівні ускладнюють застосування ефективних західних підходів. Також важливим фактором є наявність відмінностей у правових системах, що потребує адаптації окремих заходів до національних реалій.

Враховуючи міжнародний досвід, можна визначити низку пропозицій щодо вдосконалення роботи соціальних працівників в Україні. Зокрема, необхідно посилити навчання соціальних працівників, запроваджуючи тренінги та програми підвищення кваліфікації, спрямовані на розвиток навичок кризової інтервенції, роботи з жертвами та кривдниками, а також вивчення міжнародних практик у цій галузі.

Важливою складовою є інтеграція різних соціальних, правових та медичних служб для забезпечення комплексної підтримки жертв насильства, що дозволить підвищити ефективність допомоги. Крім того, необхідно розробити національні стандарти роботи в сфері соціальної допомоги, які б гарантували рівність і доступність послуг на всій території України.

Адаптація західного досвіду має ґрунтуватися на врахуванні культурних і соціальних особливостей України, що дозволить побудувати більш ефективну систему протидії домашньому насильству в Україні. Для цього важливо запроваджувати стратегії, які б не лише адаптували існуючі іноземні моделі, але й враховували специфіку українського суспільства, соціальні, економічні та правові чинники, що мають значний вплив на ефективність реалізації таких ініціатив.

ВИСНОВКИ

Проблема домашнього насильства є багатогранною і складною соціальною проблемою, яка вимагає системного підходу до вирішення. Визначення сутності домашнього насильства включає різні його форми, від фізичного і психологічного до сексуального і економічного насильства. Причини домашнього насильства пов'язані з соціальними, культурними, економічними та психологічними факторами, що визначають відносини між членами родини. Наслідки для жертв насильства включають не лише фізичну шкоду, але й довгострокові психологічні та соціальні травми, які негативно впливають на якість життя та інтеграцію в суспільство.

Роль соціальних працівників є критично важливою в системі підтримки жертв домашнього насильства. Їхні функції включають надання психологічної, юридичної та матеріальної підтримки, а також супровід жертв на всіх етапах відновлення та реабілітації. Професійні компетенції соціальних працівників охоплюють знання в галузі психології, права, соціальної роботи та управління кризовими ситуаціями. Важливим є також постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників, оскільки проблема насильства постійно змінюється в залежності від соціальних та культурних контекстів.

Робота з кривдниками є не менш важливою частиною боротьби з домашнім насильством. Профілактика повторних актів насильства та реабілітація кривдників повинна бути спрямована на зміну їхніх моделей поведінки, що вимагає індивідуального підходу та комплексних програм втручання. Розробка ефективних реабілітаційних програм, які включають психотерапевтичні методи, соціальні тренінги та правове навчання, є необхідною умовою для зниження рівня насильства в родинах.

Західні країни мають значний досвід у боротьбі з домашнім насильством, зокрема в організації державної та недержавної підтримки

жертв. Механізми допомоги включають кризові центри, програми захисту свідків, підтримку через медичні та соціальні служби, а також законодавчі ініціативи, які посилюють покарання для кривдників. Цей досвід є надзвичайно корисним для адаптації в Україні, з урахуванням її соціальних і правових особливостей.

Інноваційні підходи, такі як використання цифрових технологій для захисту жертв, створення мобільних додатків для швидкої допомоги та запровадження інтегрованих систем надання послуг, мають великий потенціал для підвищення ефективності боротьби з насильством. Ці підходи дозволяють швидко реагувати на випадки насильства, а також знижувати рівень соціальної ізоляції жертв.

Адаптація західного досвіду до українських умов вимагає врахування культурних, соціальних і економічних відмінностей. Незважаючи на наявність позитивних прикладів успішної роботи, є значні виклики, зокрема щодо інтеграції міжнародних моделей у національну правову систему, соціальні структури та психологічні практики. Для цього необхідно провести глибоке дослідження, врахувати потреби суспільства та ресурсні можливості.

Важливими напрямками для вдосконалення роботи соціальних працівників є розвиток професійних стандартів, вдосконалення навчання вищих навчальних закладів, а також співпраця з міжнародними організаціями для обміну досвідом. Для забезпечення ефективності заходів необхідно інтегрувати соціальні, правові та медичні послуги, що створить умови для комплексної допомоги постраждалим від домашнього насильства та зниження повторних випадків насильства.

В цілому, для успішної боротьби з домашнім насильством в Україні необхідно комплексно підходити до вирішення проблеми, враховуючи досвід західних країн, удосконалюючи законодавство та навчання

соціальних працівників, а також розробляючи ефективні методи допомоги жертвам та реабілітації кривдників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова І. І. Психологічна допомога жертвам насильства: проблеми та перспективи / І. І. Антонова. — Харків: Фоліо, 2021. — 234 с.
2. Артеменко Л. І. Соціальна допомога жертвам насильства: сучасні підходи / Л. І. Артеменко. — Київ: Знання, 2020. — 215 с.
3. Бабенко О. І. Психологічні аспекти соціальної роботи з жертвами насильства: монографія / О. І. Бабенко. — Київ: Нова думка, 2017. — 256 с.
4. Бабій М. А. Соціальна робота з кривдниками: міжнародний досвід та українські реалії / М. А. Бабій. — Дніпро: Прометей, 2016. — 268 с.
5. Балакірєва Н. С. Основи соціальної роботи: підручник / Н. С. Балакірєва. — Київ: Академвидав, 2019. — 432 с.
6. Барановська Т. А. Роль державних органів у боротьбі з домашнім насильством / Т. А. Барановська. — Одеса: Академія, 2020. — 262 с.
7. Березовська О. І. Роль соціального працівника у боротьбі з насильством / О. І. Березовська. — Одеса: Час, 2019. — 224 с.
8. Бойко В. А. Техніки втручання в ситуаціях домашнього насильства / В. А. Бойко. — Луцьк: Вежа, 2017. — 231 с.
9. Бойко О. Ю. Соціальна адаптація жертв насильства: практичні аспекти / О. Ю. Бойко. — Львів: Бесіда, 2019. — 198 с.
10. Бойчук В. С. Соціальне забезпечення жертв домашнього насильства: теорія і практика / В. С. Бойчук. — Львів: Видавничий дім “Літературна спілка”, 2018. — 312 с.
11. Бондаренко І. В. Психологічна допомога постраждалим від насильства: міждисциплінарний підхід / І. В. Бондаренко. — Київ: Інститут психології, 2020. — 196 с.

- 12.Бондаренко І. М. Система підтримки жертв домашнього насильства: огляд європейського досвіду / І. М. Бондаренко. — Львів: Кальварія, 2018. — 259 с.
- 13.Вороніна І. М. Домашнє насильство в Україні: правові та соціальні аспекти / І. М. Вороніна. — Харків: Основа, 2020. — 298 с.
- 14.Гончаренко В. О. Соціальна підтримка осіб, що постраждали від насильства: теорія і практика / В. О. Гончаренко. — Київ: Ліра, 2021. — 276 с.
- 15.Гончарук О. В. Психологічна допомога жертвам насильства в сім'ї: методологія та практика / О. В. Гончарук. — Київ: Логос, 2021. — 189 с.
- 16.Громова Т. П. Психосоціальна реабілітація жертв насильства / Т. П. Громова. — Київ: Парус, 2017. — 312 с.
- 17.Гурін В. М. Правова допомога та соціальна підтримка жертв насильства / В. М. Гурін. — Харків: Науковець, 2019. — 274 с.
- 18.Давидова М. В. Соціальна робота з постраждалими від домашнього насильства: методи і стратегії / М. В. Давидова. — Київ: Сучасні знання, 2021. — 189 с.
- 19.Демченко Т. В. Соціальні проблеми домашнього насильства в Україні / Т. В. Демченко. — Запоріжжя: Просвіта, 2016. — 245 с.
- 20.Деркач Н. М. Ефективні стратегії роботи з жертвами домашнього насильства в Україні / Н. М. Деркач. — Черкаси: Український соціум, 2020. — 243 с.
- 21.Довгань Л. В. Роль соціальних служб у профілактиці домашнього насильства / Л. В. Довгань. — Дніпро: Просвітницька думка, 2018. — 220 с.
- 22.Дорошенко О. В. Кризова допомога жертвам насильства: практичні стратегії / О. В. Дорошенко. — Чернівці: Рось, 2021. — 204 с.

- 23.Дьяків О. В. Теорія і практика соціальної роботи з кривдниками / О. В. Дьяків. — Черкаси: Черкаський національний університет, 2015. — 217 с.
- 24.Зелена Л. М. Соціальні послуги для жертв домашнього насильства в Україні / Л. М. Зелена. — Чернівці: Рось, 2017. — 268 с.
- 25.Іваненко Т. К. Домашнє насильство та правова підтримка потерпілих: аналіз законодавства / Т. К. Іваненко. — Львів: Літературний центр, 2021. — 312 с.
- 26.Іванова І. О. Техніки психотерапії для жертв насильства: методи і підходи / І. О. Іванова. — Дніпро: Наука, 2020. — 222 с.
- 27.Коваленко С. О. Інтеграція західних практик у соціальну роботу з жертвами насильства / С. О. Коваленко. — Одеса: Маяк, 2019. — 300 с.
- 28.Ковальчук О. В. Соціальна робота з жертвами насильства: навчальний посібник / О. В. Ковальчук. — Київ: Академвидав, 2020. — 256 с.
- 29.Кожем'якін Р. О. Профілактика та реабілітація жертв домашнього насильства / Р. О. Кожем'якін. — Одеса: Чорноморська книга, 2016. — 272 с.
- 30.Козак В. А. Захист жертв насильства: міжнародний досвід та можливості для України / В. А. Козак. — Харків: Видавничий центр, 2017. — 298 с.
- 31.Козак В. А. Профілактика домашнього насильства в Україні: міжнародний досвід / В. А. Козак. — Київ: Адамант, 2017. — 231 с.
- 32.Козак М. В. Психологічний вплив домашнього насильства на дітей / М. В. Козак. — Дніпро: Редакція, 2021. — 210 с.
- 33.Козирєва І. П. Соціальна робота з жертвами насильства: теорія та практика / І. П. Козирєва. — Вінниця: Наукова думка, 2018. — 278 с.
- 34.Козловська І. І. Методи соціальної роботи з кривдниками в Україні та за кордоном / І. І. Козловська. — Київ: Видавничий дім "Літера", 2018. — 246 с.

- 35.Кулинич А. В. Соціальна робота з жертвами насильства в сучасному суспільстві / А. В. Кулинич. — Одеса: Знання, 2021. — 213 с.
- 36.Левченко Л. О. Соціальні служби в підтримці жертв насильства / Л. О. Левченко. — Київ: Державне видавництво України, 2017. — 214 с.
- 37.Левченко Н. М. Психологічний аспект реабілітації жертв насильства / Н. М. Левченко. — Запоріжжя: Просвіта, 2019. — 288 с.
- 38.Левчук І. М. Соціальне забезпечення жертв домашнього насильства: теоретичні основи / І. М. Левчук. — Луцьк: Вежа, 2017. — 198 с.
- 39.Литвиненко І. В. Адаптація західних моделей протидії насильству в Україні / І. В. Литвиненко. — Харків: Юридична думка, 2016. — 236 с.
- 40.Литвиненко О. О. Психологічна підтримка жертв насильства: міжнародний досвід / О. О. Литвиненко. — Київ: Соціум, 2021. — 319 с.
- 41.Макарова С. В. Соціальна робота з жертвами насильства: підходи та моделі / С. В. Макарова. — Одеса: Наукове обґрунтування, 2021. — 235 с.
- 42.Мартинюк Н. М. Інтервенція в ситуаціях домашнього насильства: основи соціальної роботи / Н. М. Мартинюк. — Львів: Видавництво "Літературна думка", 2020. — 289 с.
- 43.Мельник І. І. Методи соціальної роботи з кривдниками / І. І. Мельник. — Київ: Центр соціальних ініціатив, 2018. — 190 с.
- 44.Мельник С. С. Впровадження європейських практик у систему протидії домашньому насильству в Україні / С. С. Мельник. — Київ: Міжнародна наукова рада, 2019. — 311 с.
- 45.Нечитайло С. С. Соціальна робота з кривдниками: від теорії до практики / С. С. Нечитайло. — Харків: Держава і право, 2021. — 256 с.
- 46.Олійник Т. В. Система реабілітації жертв насильства: міжнародний досвід / Т. В. Олійник. — Львів: Літера, 2020. — 257 с.

- 47.Павленко Л. І. Правові аспекти захисту жертв насильства в Україні / Л. І. Павленко. — Київ: Право, 2019. — 239 с.
- 48.Павленко М. В. Підтримка жертв домашнього насильства: сучасні виклики / М. В. Павленко. — Чернівці: Видавництво "Майстерня", 2018. — 289 с.
- 49.Петрова Л. В. Соціальна робота з жертвами насильства: методи і стратегії / Л. В. Петрова. — Київ: Соціум, 2020. — 307 с.
- 50.Прокопенко Ю. В. Насильство в сім'ї: правові механізми захисту жертв / Ю. В. Прокопенко. — Харків: Видавництво правових наук, 2021. — 224 с.
- 51.Проніна І. І. Теоретичні основи соціальної роботи з жертвами домашнього насильства / І. І. Проніна. — Дніпро: Прометей, 2017. — 222 с.
- 52.Романова Т. М. Законодавчі зміни у сфері захисту жертв домашнього насильства / Т. М. Романова. — Харків: Права людини, 2020. — 237 с.
- 53.Руденко В. М. Домашнє насильство як соціальна проблема: причини та наслідки / В. М. Руденко. — Київ: Інститут соціальних досліджень, 2019. — 198 с.
- 54.Руденко Л. А. Соціальні аспекти боротьби з домашнім насильством: міжнародний контекст / Л. А. Руденко. — Львів: Видавничий центр, 2020. — 283 с.
- 55.Савченко С. В. Соціально-правова реабілітація постраждалих від насильства: зарубіжний досвід / С. В. Савченко. — Київ: Книга, 2021. — 211 с.
- 56.Савчук С. І. Реабілітація жертв домашнього насильства: міжнародні та національні підходи / С. І. Савчук. — Київ: Нова думка, 2019. — 225 с.
- 57.Семененко Т. О. Психологічна допомога жертвам насильства в сім'ї / Т. О. Семененко. — Чернівці: Видавництво Володимир, 2016. — 180 с.

- 58.Семенова Н. М. Соціальне забезпечення жертв насильства: практичні аспекти / Н. М. Семенова. — Харків: Видавничий будинок, 2018. — 268 с.
- 59.Степаненко Т. О. Соціальна підтримка жертв домашнього насильства: кроки до змін / Т. О. Степаненко. — Луцьк: Просвіта, 2021. — 249 с.
- 60.Супруненко С. І. Техніки втручання при домашньому насильстві: міжнародний досвід / С. І. Супруненко. — Київ: Інтернаціонал, 2020. — 310 с.
- 61.Тарасова Л. С. Теорія та практика соціальної роботи з жертвами насильства / Л. С. Тарасова. — Київ: Видавничий центр "Молодь", 2019. — 235 с.
- 62.Тимошенко О. В. Роль соціальних служб у підтримці жертв насильства / О. В. Тимошенко. — Львів: Студія, 2020. — 220 с.
- 63.Тищенко Л. І. Система підтримки жертв домашнього насильства: міжнародні стандарти / Л. І. Тищенко. — Чернівці: Південь, 2018. — 201 с.
- 64.Ткаченко А. І. Правова допомога жертвам домашнього насильства в Україні / А. І. Ткаченко. — Харків: Видавничий центр, 2017. — 212 с.
- 65.Трінько М. І. Домашнє насильство та боротьба з ним: сучасні підходи / М. І. Трінько. — Львів: Видавничий дім, 2020. — 287 с.
- 66.Федоренко О. О. Роль соціальних працівників у боротьбі з домашнім насильством / О. О. Федоренко. — Харків: Міжнародний університет, 2018. — 256 с.
- 67.Черненко О. В. Інтервенція в ситуаціях насильства: досвід Європи / О. В. Черненко. — Київ: Освітній центр, 2021. — 279 с.
- 68.Чернишев М. В. Правова допомога жертвам домашнього насильства в Україні / М. В. Чернишев. — Львів: Наукова думка, 2020. — 210 с.
- 69.Чорний А. О. Психологічна реабілітація жертв насильства: теорія і практика / А. О. Чорний. — Київ: Світогляд, 2020. — 198 с.

- 70.Шевченко О. С. Соціальна робота з жертвами насильства: досвід країн Європи / О. С. Шевченко. — Київ: Науково-дослідний інститут соціальних наук, 2018. — 279 с.
- 71.Шевченко Р. С. Соціальні служби України у підтримці жертв домашнього насильства / Р. С. Шевченко. — Харків: Видавництво "Юридична наука", 2017. — 244 с.
- 72.Щербань С. І. Психологічна підтримка жертв домашнього насильства: методи і техніки / С. І. Щербань. — Київ: Просвіта, 2020. — 267 с.
- 73.Яковенко Л. І. Захист прав жертв насильства: правові та соціальні аспекти / Л. І. Яковенко. — Луцьк: Регіон, 2021. — 277 с.
- 74.Ярмак О. О. Міжнародний досвід у боротьбі з домашнім насильством / О. О. Ярмак. — Київ: Юридичний центр, 2015. — 332 с.
- 75.Яценко В. О. Домашнє насильство: теоретичні аспекти боротьби / В. О. Яценко. — Київ: Міжнародна Академія, 2019. — 254 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для респондентів

АНКЕТА ДЛЯ ОПИТУВАННЯ

1. Чи стикались Ви з випадками домашнього насильства у своєму оточенні?

- Так
- Ні

2. Хто, на Вашу думку, має надавати допомогу жертвам домашнього насильства?

- Поліція
- Соціальні служби
- Психологи
- Інше (вказіть): _____

3. Чи вважаєте Ви, що в Україні достатньо засобів захисту для жертв насильства?

- Так
- Ні
- Важко сказати

4. Які методи допомоги Ви вважаєте найбільш ефективними?

Дякуємо за участь в опитуванні!

ДОДАТОК Б**Узагальнені результати анкетування**

Опитування проводилось серед 20 осіб, серед яких були студенти соціальних спеціальностей та працівники соціальної сфери. Нижче наведено підсумкові результати відповідей респондентів.

Питання:	Варіанти відповідей %:	
Чи стикались з насильством?	Так	60%
	Ні	40%
Хто має допомогати?	Соцслужби	45%
	Поліція	35%
	Психологи	20%
Чи достатньо захисту?	Ні	70%
	Так	20%

ДОДАТОК В

На фото нижче зображено тренінг для соціальних працівників з реагування на випадки домашнього насильства, організований громадською організацією "Ла Страда Україна".

(Зображення умовне, використано з відкритих джерел)

ДОДАТОК Г

Витяг із законодавства

ВИТЯГ

із Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Стаття 1. Визначення термінів

Домашнє насильство — діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру...

Стаття 6. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- органи Національної поліції України;
- органи та установи системи освіти;
- органи соціального захисту населення.

ДОДАТОК Д

Приклад корекційної програми для кривдників

У ряді країн ЄС запроваджені програми корекційної роботи з кривдниками, спрямовані на попередження повторних випадків насильства.

Один із прикладів — 12-тижнева програма, що включає:

- Психосвіту щодо насильства та його наслідків
- Розвиток емпатії
- Управління гнівом
- Тренінги ненасильницького спілкування

ДОДАТОК Е

Порівняльна таблиця систем реагування на домашнє насильство.

У таблиці нижче наведено основні відмінності між системами допомоги у сфері домашнього насильства в Україні та деяких зарубіжних країнах.

Країна	Хто працює з кривдниками?	Допомога жертвам	Особливості
Україна	Соцслужби, поліція, іноді НУО.	Притулки, гарячі лінії.	Мало програм для кривдників, слабе фінансування.
Швеція	Муніципальні психотерапевти .	Центри допомоги, психологи.	Обовязкові програми при повторному насильстві.
Німеччина	Центри чоловічої відповідальності	Юридична й психосоціальна підтримка	Можливість судового зобов'язання на програму
Канада	Судові програми (PAR), підтримка НУО.	Притулки, супровід дітей.	Соцпрацівники інтегровані у систему поліції.